

Культурно-політичний місячник
для українців у Чеській Республіці
Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince v České republice

№ 1/2020, рік XXVIII
č. 1/2020, ročník XXVIII
www.ukrajinci.cz

пороги

...і віруси їх не чіпали

Українські емігранти у білих халатах у Чехословаччині 20-30-х років минулого століття вживали багато оселедців з цибулею як профілактику здорового способу життя і уникнення різних ГРВІ. Та у них було чимало інших клопотів...

А також у номері: фоторепортаж із «Маланки», нове у чесько-українських стосунках, провал московської церкви у Аммані, як кадебісти дотепер впливають на чеську політику й суспільство, коронавірус або що ж трапилось у Нових Санжарах, про конкуренцію Польщі, Німеччини та Чехії за українських трудових мігрантів, роздуми заробітчанина про «євробляхи», про фільм «Черкаси» та ін.

«Маланка» повернула до «Батьківщини»

Традиційний бал «Маланка» зібрав українців у культурній установі «Батьківщина» (чеською «Domovina»), що у столичному мікрорайоні Голешовіце, район Прага 7. Цьому будинку – понад 110 років. Ще за першої чехословацької республіки тут відбувалися різні презентативні акції, відбувалися вистави, концерти класичної та хорової музики, проводилося навчання гри на музичних інструментах та функціонувала хата-читальня. У 1970-х тут був заснований кінотеатр, але у 2002 році все приміщення було затоплене під час серйозної повені. Комплексний ремонт та реконструкція установи завершилися лише 10 років тому, і лише нещодавно власники уможливили оренду установи, у тому числі її величний «Фоерстерів зал».

15 лютого зібралось тут понад чотири сотні людей, яких якимось чином пов'язує зацікавленість українською тематикою, культурою, забавою. Серед них – як учасники дійства, артисти, танцюристи, співаки, так і численні гості як зі столиці Чехії, так і різних регіонів, зокрема Раковнік, Младої Болеслави, Мнелніка, Хомутова, Градця Кралового, Плзня, Брна, Словаччини, Польщі тощо. Презентували свої вміння та творчі досягнення дітки із гуртка «Крок». Їхній Вертеп вразив глядачів. Театральний виступ T-art містив 4 номери – співоча демонстрація усіх пір року. Солістки-учениці школи «Ерудит» виконали кілька народних та авторських пісень, а на завершення першої частини, звісно, традиційний учасник – багатогранний гурт «Джерело» з танцями, вальсом та сольним співом.

Із офіційних осіб привітали гостей «Маланки» заступниця міністра закордонних справ Чехії Аніта Гмєрова, яка розповіла про останні зрушення у чесько-українських відносинах, також із привітанням звернувся посол України в ЧР Євген Перебийніс.

А на завершення і до пізнього вечора звучали тут веселі танцювальні українські пісні від традиційного гостя з Польщі – гурту «The Ukrainian Folk». Покуштувавши українських страв та напоїв, гості не вагалися до танцю, спілкуючись або знайомлячись у перервах між собою. Саме у цьому і полягає суть балу «Маланка», який практично щороку вже два десятиліття об'єднує українців Праги і не лише її.

дар

Початок балу, модератор Богдан Райчинець.

На «Маланку» ходить як молоде покоління.

Дитячий вальс.

Вертеп засвідчив, що бал «Маланка» – одна велика родина українців у Чехії. Всі фото Зденка Жалского.

Виступає «Джерело».

Гурт «The Ukrainian folk» з Польщі – багаторічний гість, грає до танцю.

Чеським історикам відкриють українські архіви

4 лютого у Празі за участі міністрів закордонних справ України та ЧР було підписано Договір про співробітництво між Державною архівною службою України, Інститутом досліджень тоталітарних режимів та Архівом справ держбезпеки Чеської Республіки. Сторони домовилися про поглиблення співробітництва у напрямку дослідження наслідків тоталітаризму ХХ століття, сприяти доступу до архівної інформації та реалізації спільних гуманітарних проєктів, що стосуються політичних репресій щодо українського та чеського народів у ХХ столітті, публікації таких документів; реалізовувати спільні проєкти зі створення фонду користування архівними документами на електронних носіях, проводити спільні виставкові проєкти, науково-практичні конференції та семінари. Від української сторони Договір підписав Голова Державної архівної служби України Анатолій Хромов, від чеської сторони – директор Інституту досліджень тоталітарних режимів (ÚSTR) Чеської Республіки Зденек Газдра, директор Архіву справ держбезпеки Чеської Республіки Светлана Птачнікова. Завдяки договору чеські історики зможуть вивчити долі чехословаків, які загинули у сталінських гулагах, виявити нову інформацію стосовно комуністичних чиновників ЧССР або «кризових» років 1948 та 1968. Подібні документи у російських архівах для чеських до-

Чеські ЗМІ із захопленням сприйняли чесько-українську угоду. Колаж «Лідових новин».

слідників практично недосяжні. «Може статися, що у київських партійних архівах ми знайдемо копії московських документів», – каже заступник директора ÚSTR Ондржей Матеїка. Дослідникам з Чехії буде також легше оцифрувати документи у регіональних архівах. «Українські архіви загалом належать до тих найвідкритіших на території колишнього Радянського Союзу», – додав для «Лідових Новин» чеський по-

сол в Україні Радек Матула. Чеських дослідників цікавлять насамперед архіви у Закарпатській, Львівській та Житомирській областях, які можуть містити матеріали про понад двох тисяч чехословаків, висланих до радянських гулагів та інших репресованих на території колишнього СРСР. На сьогодні відомо про долю лише неповної половини з них.

Міхал Бернат

«Широкий лан» виступив у Празі

Увечері 7 лютого якісна українська музика звучала у «Будинку Біля Кам'яного Дзвону» на Староміській площі в Празі. Тут «Українська європейська перспектива» запросила всіх на творчу зустріч із волонтерами, музикантами рок-гурту «Широкий Лан» з Калуша/Києва Святославом Бойком та Олександром Козинцем. Концерт був благодійним – на підтримку кулетника 81-ї окремої аеромобільної бригади Вадима Ушакова. Через поранення під час бою в Авдіївській промзоні він втратив здатність ходити та говорити, заледве вижив. Рідні та побратими збирають гроші на відновлення його здоров'я вже три роки. Боєць проходить складний курс реабілітації у приватній клініці, яка розташована в Броварах. Аби підняти Вадима на ноги, йому потрібне закордонне обладнання, що коштує понад

Про гостей – гурт «Широкий лан» – розповіли Галина Андрейців та Володимир Теленько з УЄП. Фото Зденка Жалского.

півмільйона гривень. Гості розповіли про волонтерську роботу під час поїздки на фронт та акустично заграли пісні з нового альбому «Я живий. Live in studio». Це – збірка української авторської лірики. Під час зустрічі можна

було придбати компакт-диски гурту, книгу «Доця» авторки Тамари Горіха Зерня (Книга року 2019 за версією BBC Україна), різноманітні майки та светри з українською символікою тощо.

пор

Сильних українських мам побачили у центрі Праги

Фотовиставка про мам синів, загиблих на фронті, під час «Празького Майдану» на Староміській площі

У Празі відбувся показ фотовиставки про матерів, які втратили синів на війні під назвою «Ми. Мами. Сильні». 23 лютого у столиці дванадцять світлин із зображенням жінок, які тримають у руках портрети своїх загиблих синів, розкрили особисту трагедію кожної матері, яких об'єднала страшна спільна доля – ховати власних дітей. На показ фотовиставки «Ми. Мами. Сильні», який вперше проходить за

кордоном, приїхали також самі учасниці-матері Олена Максименко і Лілія Ільницька. «Ми хочемо, щоб зупинилася ця проклята війна, – сказала Олена Максименко. – Я не хочу, щоб інші матері втрачали своїх синів, як втратила я». Її син загинув під Широкиним у 2016 році. Був водієм санітарної машини, що вивозила поранених із поля бою. Проте російські гібридні сили не дозволяли вивозити ні поранених, ні вбитих хлопців. «Він з першого дня пішов захищати свою Батьківщину, – додала мати загиблого. – Коли свята – ще важче, коли чекаєш сина, що він прийде, а його нема. Кажуть, що час лікує – ні, час ніколи не лікує, і рани ніколи не заживуть».

Олені Максименко біль у грудях заважає говорити. Багатох матерів, яких вона знала, вже немає серед живих, тому що вони не витримують цього болю. Але попри це, каже жінка, вони намагаються гуртуватися й підтримувати одна одну, щоб разом пережити болісний смуток через втрату найрідніших.

Організаторка фотовиставки, військова волонтерка Юлія Толмачова розповіла у розмові з «Радіо «Свобода»», що з учасницями-матерями інколи було дуже важко працювати, тому що кожна історія приховує особисту трагедію кожної з них, що деякі мами відмовилися взагалі брати участь у виставці. «Вони сказали, що ми просто не змо-

Під час показу фільму «Атлантида» у кінотеатрі «Атлас».

жемо пережити це все знову у своїй голові, знову всі ці спогади, і вони не змогли прийти», – розповіла Толмачова. «У нас немає ніякого конфлікту, як каже Штайнмаєр, Макрон, як кажуть в ООН, – вважає волонтерка. – Ні, у нас іде війна з Росією, і ми це маємо довести світові, щоб він це визнав». Посол України Євген Перебийніс сказав, що він сподівається, що смерть цих хлопців за вільну і незалежну Україну не була марною. Він також подякував усім, хто долучився до організації цієї виставки, і всім присутнім – адже підтримка й солідарність Україні зараз особливо потрібна. 26 лютого, під час показу фільму «Атлантида», фотовиставка разом із світлинами, які ще не були представлені, була знову виставлена для огляду.

Владислава Савкова

Вшанували Небесну Сотню

У Празі вшанували Героїв Небесної сотні – людей, котрі загинули під час Революції Гідності на початку 2014 року в Києві. 20 лютого 2020 року представники української громади зібралися для цього на Ольшанському цвинтарі. До кладовища українці, які нині живуть у Празі, прийшли із квітами та свічками. Хвилиною мовчання вони вшанували тих, хто загинув під час подій на Майдані, і тих, хто нині віддає своє життя за незалежність України на війні.

«Російська війна проти України почалася саме 20 лютого. Власне, цього не приховує, і Путін на «медальонок», які він роздавав окупантам, написав саме цю дату. Небесна сотня – це була перша сотня, яка стала на захист України проти російської агресії», – сказав у своїй промові після хвилини мовчання посол України в Чехії Єв-

ген Перебийніс. На Ольшанському цвинтарі встановлено символічний меморіал «Героям і жертвам терорів в Україні». У 2015 році силами української громади його було доповнено пам'ятною дошкою на честь Героїв Небесної сотні, нагадує «Радіо «Свобода»». Один із героїв Небесної Сотні – Юрій Сидорчук – помер у Чехії під час лікування 28 червня 2014 року, похований на батьківщині. Інший майданівець – Олександр Гриценко – лікувався певний час у Чехії, однак внаслідок важких травм голови помер в Україні 9 грудня 2014 року. На Ольшанському цвинтарі у Празі поховано чимало видатних українців, які проживали тут переважно у міжвоєнний період. Це, зокрема, Люцій Кобилянський – дипломат, член Української Центральної Ради, Кость Лоський – член Української Центральної

Табличка пам'яті про Небесну Сотню на Ольшанському цвинтарі в Празі. Фото С. Стеценко, RFE/RL

Ради, Степан Сірополко – видавець і громадський діяч, Микола (Мікі) Тобілевич – підполковник Армії УНР, і багато інших.

Сергій Стеценко

«Суспільний Майдан» обговорили в Гавловій бібліотеці

Історик Олександр Зінченко, перекладач Мірослав Томек та експерт Давід Стулік під час дискусії.

Недовіра українців до державних інституцій є однією з причин початку Майданів в Україні, вважає український історик, публіцист Олександр Зінченко. Про українське суспільство історик говорив у Празі, презентуючи лекцію під назвою «Польські олені, Обама та Євромайдан».

Зал Бібліотеки імені Вацлава Гавела у Празі був заповнений, розповідає «Радіо «Свобода»». У шосту річницю Революції гідності послухати про вислід тих подій і зміни, які відбулись в українському суспільстві, прийшли не лише українці, які проживають у Празі, але й багато чехів, які цікавляться українською тематикою. «Пересічна людина в Чехії знає про Майдан, про це писали ЗМІ. Та зараз вона не розуміє, що відбувається в Україні. Україна повинна сама розповідати про свої успіхи і позитивні зміни. У головах чехів Україна залишається як країна, яка на межі зникнення, має великі проблеми, де велика корупція, звідки виїжджають люди. Тому, на жаль, дуже одностороння чорно-біла картина», – зауважив модератор заходу, аналітик центру «Європейські цінності» Давід Стулік, який довгий час працював речником представництва Євросоюзу в Україні, додавши, що чорного забарвлення про Україну додає і російська пропаганда. Український Майдан історик Зінченко подав у контексті світових рухів за права людини. На прикладі інших країн він показав, що різниці, які існують між українськими регіонами є типовими для великих країн, а історія та цінності, вкорінені на цих територіях, зберігають ці різниці. Наприклад, голосування на президентських виборах у США, коли обрали президента Барака Обаму, засвідчило існування відмінної політичної культури в штатах, де довше

існувало рабство. Так само і польська електоральна мапа досі відтворює поділи Польщі кінця XVIII століття – в районах, що належали Австро-угорській імперії та Пруссії є щільніша мережа залізниць, і там голосують за лібералів, на відміну від тих частин Польщі, які відійшли до Російської імперії. Що найдивовижніше, навіть на рівні тваринного світу цей поділ зберігається – польські олені, які увійшли в назву лекції, воліють жити на ліберальнішій території Польщі.

«У 1918 році Україна стала полем битви для багатьох армій... В Україні кожне покоління переживало кілька травматогенних ситуацій. Тяжіння минулого в якийсь спосіб проявляється через травми і поведінкові стереотипи. Протягом XX століття було багато травматичних моментів», – каже Олександр Зінченко. Доноси були поширеним явищем у часи окупаційних режимів в Україні, і саме вони спричинили недовіру. Люди не довіряли навіть найближчим особам, бо не знали, чого можна від них очікувати. У тоталітарний період багато людей боялись розповідати правду навіть своїм дітям, щоб вони не переповіли у школі, контрольованій владою і «органами». Це і формує стереотип «злочинної влади», переконаний він.

Наприклад, спостерігалось економічне зростання при президентстві Віктора Ющенка, але виборці повірили риторичі Віктора Януковича про «помаранчеву руїну». А вже 2012-го падає ВВП, зростає держборг, падають золотовалютні резерви. Придушення протестів, переслідування опозиції – це не могло все разом не спричинити якоїсь катастрофи. Патологічна недовіра до державних інституцій стає дуже часто катализатором в Україні отаких політич-

них процесів», – наголосив Олександр Зінченко.

«Віча, табори Січі – теж були вигадані в минулому, бо на них відновлювалась довіра між людьми і прагнення свободи. Та активних людей залишалося не так багато. Абсолютна більшість спостерігала за Майданом, а активною частиною були 15 відсотків», – говорить історик. Водночас до Майдану українці не вельми задумувались над тим, що на них і країну може напасти ворог, захопити територію, що можливий розпад держави. З'явилися інші парадокси: 60,5% вважають, що для нормального розвитку України потрібна сильна рука, а не розмови про демократію.

Та після Майдану багато українців вважають, що їхнє життя залежить від них самих. Майдан показав, що українське суспільство відновлюється після тоталітарного минулого. Свобода слова для більшості українців є ключовою цінністю.

Галина Терещук

Janat
BEAUTY & CARE

- ☞ chemický peeling
- ☞ diamantová mikrodermabrazé
- ☞ ultrazvukové čištění
- ☞ galvanická žehlička
- ☞ jehlicková mezoterapie
- ☞ masáže
- ☞ termosaua katalycká termolipolýza
- ☞ péče o ruce a nohy
- ☞ kosmetické ošetření žen, mužů, junioři

Kosmetický salon Beauty&Care Janat,
Plzeňská 36/990, 155 00 Praha 5 – Anděl
www.janat.cz, info@janat.cz, t. 774873235

ПІРКИ ПІГУЛКИ ЕМІГРАЦІЇ

Вони підписували «реверс», споживали дешеві оселедці, не мали де жити, що вдягти і часом голодували, однак заснували спілку, видали 6 часописів, словник, підтримували громаду – таким було організаційне та повсякденне життя українських медиків у Чехословаччині міжвоєнного періоду

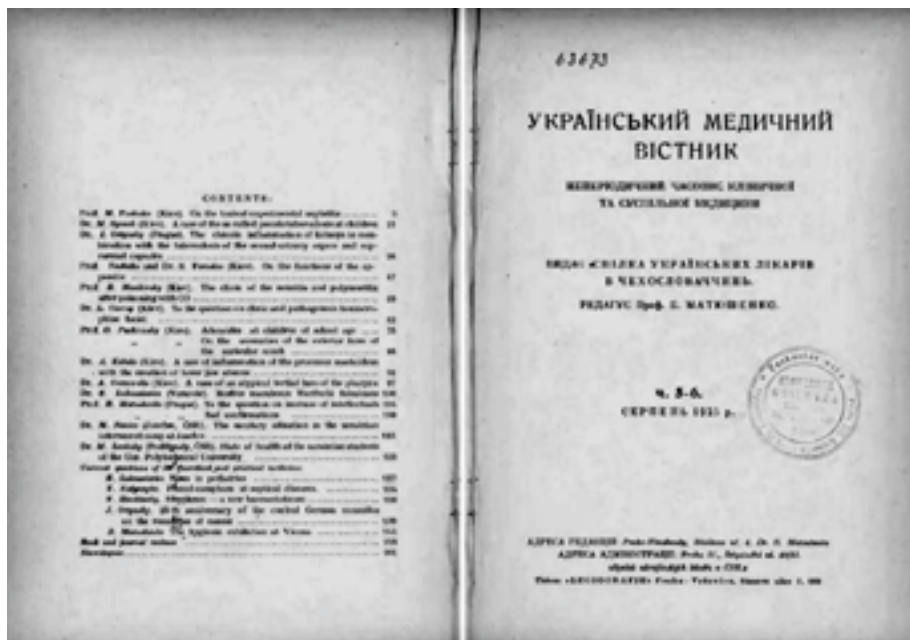
ТЕКСТ: Ольга ЗУБКО

На еміграцію до міжвоєнної Чехословаччини з політичних причин виїхало 119 українських лікарів. Перевагами життя у цій країні було те, що не потрібно було змінювати свій фах, перевчатися. Тоді як недоліком емігрантського буття виступала побутова невлаштованість. Українським медикам довелося вирішувати питання житла, харчування, одягу та дозвілля. Медична повсякденність була цілком регламентованим явищем, в якому уживалися виробничі, політичні та ідеологічні потреби міжвоєнного часу.

Симон Наріжний в своїй праці «Українська еміграція» наводить історичні матеріали про українську еміграцію політичного характеру вже з 1908 року. Більшість українських емігрантів осідає у Відні, Празі, Моравській Оставі, Люблянці, Граці, Кракові й інших містах. Серед великої групи емігрантів – інтелігенції та вояків, була й чимала група лікарів, які засновували свої професійні товариства, щоб гуртуватися при різних правових несподіванках і для професійно-фахового зростання, і, звичайно, щоб не забути рідне слово, свою батьківщину, культуру, віру, звичаї.

СУЛЧ та «Медичний вісник»

Перша спроба заснувати професійну лікарську спілку в Чехії відбулася вже у 1919 році в Празі. Але політичні баталії відсунули цю подію до 1922 року. На цей час в Чехії проживало вже чимало медиків з України. 22 грудня 1922 року в Празі була зареєстрована «Спілка українських лікарів» на чолі з професором, д-ром Б.П.Матюшенком. Спілка не лише об'єднувала лікарів у еміграції,

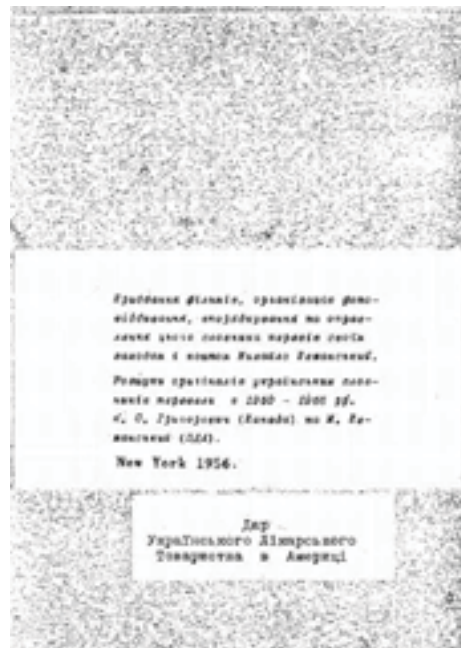

Друга титульна обкладинка празького часопису для українських лікарів.

а й допомагала професійному удосконаленню, проводила наукову та культурно-просвітню роботу, займалася громадською діяльністю. Згодом празька влада на одному зі своїх засідань вирішила матеріально підтримати діяльність спілки, окремі лікарі отримали стипендії для свого удосконалення. Завдяки цій матеріальній допомозі посилилася науково-виробнича діяльність медиків.

В Україні, тоді вже окупованій російськими більшовиками, не було ніякого фахового медичного органу, але у Празі виходить «Український Медичний Вісник». Це було неперіодичне видання, на сторінках якого друкувались праці не тільки лікарів-емігрантів, а й деяких авторів з Києва, Львова, Чернівців.

Деякі праці були оцінені світовою організацією лікарів. Але емігранти часопис шанували найбільше через те, що він виходив рідною українською мовою. Тут формувались медичні українські вислови, було закладено фундамент до видачі Українського медичного словника. Дане видання підштовхнуло медичні круги в Україні також видавати вдома медичний вісник. У 1925 році в Києві та Львові починають виходити «Українські Медичні Вісті» та «Лікарський Вісник». Появу таких двох фахових збірників лікарів в еміграції привітали, але зробили велику помилку, вирішивши закрити свій празький «Вісник». Це посилило апатичні настрої серед українських лікарів у ЧСР, які до цього були активними його дописувачами. Багато

хто з них не бажав надсилати свої праці в Україну, тож друкували їх у чеських виданнях. «Спілка українських лікарів» готувала до друку латинсько-український медичний словник, але ліквідація професійного часопису відтіснила його видання на кілька років. Автори планували невеликими частинами друкувати його в «Медичному Віснику», радитись при цьому з медичною громадськістю. Цю працю беруть своїх рук Б.Матюшенко й В.Наливайко, і в 1926 році Латинсько-Український Медичний Словник в розмірі 20 друкованих аркушів побачив світ. Більшість накладу цього видання пішла на Наддніпрянщину.

Тридцяті, Карпатська Україна та після війни

Наприкінці 1930-х років чимало членів спілки виявило бажання працювати в Карпатській Україні. Тут головою лікарської комори був лікар-емігрант І.Рихло. За офіційними даними, на початку 1939 року у Карпатській Україні ординувало 132 лікарів, серед яких було 50 українців, 24 росіян, 10 чехів, 41 євреїв і 7 представників інших національностей. Перед відлученням від Карпатської України у листопаді 1938 року міст та околиць Ужгорода, Мукачева й Берегова, ординувало в Карпатській Україні 305 лікарів, тобто 173 лікарів залишилось на теренах, що за Віденським арбітражем відійшли до Угорщини. В той же час у Словаччині було 119 членів Спілки, з них 2 почесних – академік І. Горбачевський і л-р М.Левицький. Членами СУЛ були 114 українців, 1 вірменин, 1 росіянин і 3 білорусів. Головою Спілки після Б.Матюшенка став л-р Добриловський (обраний 18 грудня 1935 року), який

залишався на цій посаді 4 роки, а 24 лютого 1940 року на річних зборах СУЛ відмовився від подальшого головування. Головою після цього був обраний л-р Завольняк, за якого 21 вересня 1940 року Спілка припинила подальшу діяльність.

Після закінчення Другої світової війни Спілка на певний час відновлює свою роботу. Головою УЛТЧС став доц. Ярослав Бабюк, заступником – л-ка Наталія Янчаркова в Чехії, а у Словаччині – л-р Ярослав Поповец. Науковим секретарем став л-р Федір Янчир. Спілка припинила діяльність після приходу до влади комуністів у лютому 1948 року, і була відновлена лише у серпні 1990 року як «Українське лікарське товариство ЧСФР». На 10 конгресі в Чернівцях 25-26 серпня 2004 року лікар Ярослав Поповец передав головування неврологу Михайлу Бобинцю з Пряшева, який її під назвою «Асоціація лікарів українців-русинів Словаччини» очолює і до сьогодні.

Детальніші відомості з архівів

Перші медики з України перетнули державну межу ще наприкінці листопада 1919 року. Крім політичного контексту, у їхньому виході був й інший чинник, значно вагомий – вищий людський закон, «закон власної совісті», що крився в повсякденному, непримітному, мало кому відомому й ніким не оспіваному героїзмі – природному героїзмі лікаря, котрому упродовж своєї професійної діяльності доводилося ризикувати своїм особистим здоров'ям та здоров'ям своїх близьких. Виконання хірургічних операцій, надання педіатричної допомоги, полегшення життя інфікованим хворим, відстоювання своєї думки перед іншими й значно ві-

домішими колегами, а до того ж життя в некомфортних й нестабільних умовах – усе це вимагало мужності й напруженості сил.

Першим, хто відобразив життя та діяльність українських лікарів в міжвоєнній ЧСР, був Симон Наріжний. Щоправда, його праця побачила світ лише в 1942 році. У 1920-х – 1930-х р. у Празі певні відомості про українських медиків-емігрантів та їхню професійну діяльність з'явилися на сторінках статистичного нариса Л. Шрамченка та у фаховому «Українському медичному віснику». У 1950-х-1980-х роках вже післявоєнна українська еміграція, розпорошена по різних країнах світу, почала архівувати документацію. Так, Спілка українських лікарів Великої Британії опублікувала біографії всіх своїх членів за різні роки. Серед них, наприклад, виявилася колишня «українська пражанка» Ірина Калюжна. А «Лікарський вісник» штату Огайо своєю чергою оприлюднив дані про «українського пражанина» Миколу Павловича Нездійминогу. Інформація 1950-х – 1980-х років стала доступною для більшості українських істориків з початком 1990-х.

Здобуття Україною незалежності відкрило для дослідників архіви. Основний масив документів «Празької колекції» виявився в Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України в Києві. Зокрема, фонд 4411 «Спілка українських лікарів Чехословаччини (СУЛЧ) м. Прага (1922-1940)» містить відомості про власне членів СУЛЧ, їхні членські внески, протоколи засідань президії та загальних зборів; подає інформацію про фахові медичні видання та листування з Українською установою довір'я в Про-

Мартирій Галин (1858–1943), автор медичного словника, хоч і проживав у Бесарабії, але був активним членом-кореспондентом лікарських товариств у Львові та Празі.

Микола Павлович Нездійминога (1895–1963), доктор медицини, асистент Івана Горбачевського

Борис Павлович Матюшенко (1883–1944), багаторічний голова СУЛЧ, редактор і видавець «Вісника», співредактор «Словника», доктор медицини Карлового університету.

тектораті Чехії і Моравії, Українським лікарським товариством у Львові; наводить тексти лекцій з анатомії та фізіології, складені управою СУЛЧ для курсів підготовки сестер-жалібниць. Серед найновіших наукових розвідок з теми – стаття Н. Коцур та дисертаційне дослідження А. Яворського. Перша у своїй історичній розвідці звернула увагу на зацікавленість українських лікарів в ЧСР питаннями забороненої нині у світі евгеніки; дисертаційне дослідження Андрія Яворського витлумачує причини й фактори створення професійних громадських об'єднань українських емігрантів у ЧСР (інженерів, лісівників, юристів, лікарів) та ілюструє їхню практичну діяльність упродовж 1923-1939 років.

СУЛЧ та «Вісник»: урядова допомога і... перешкоди

На відміну від вихідців з України інших професій, перед лікарями не стояло так гостро питання працевлаштування (переважно не за фахом): практично всі з них, хай за складних умов, працювали саме в медичній галузі. Однак, медична практика українських фахівців мала свої нюанси. Ще в 1922 році «Палата лікарів» ЧСР подбала про усунення конкурентів. Кожен нечехословацький лікар мав підписати так званий «реверс» – зобов'язання не займатися лікарською практикою. І це за умови того, що відсутність лікарської практики як такої впродовж трьох років за законодавством ЧСР анулювала (юридично) диплом фахівця, отриманий як в Чехословаччині, так і поза її межами.

Тому з 1922 р. по 1929 р. українські лікарі офіційно займалися здебільшого науково просвітницькою діяльністю в межах «Спілки українських лікарів». Найбільш плідними для СУЛЧ, зрозуміло, були 1920-ті. Робота СУЛЧ була настільки помітною та відчутною, що в 1923–1928 рр. чехословацький уряд в рамках «Російської допомогової акції» скерував на її потреби 672 тисячі чехословацьких крон або 22 400 американських доларів. Це була велика сума. У 1922–1925 роках вийшло 6 номерів «Українського медичного вісника». На сторінках цього фахового журналу було надруковано оригінальні роботи з ділянок евгеніки та термінології, клінічної, теоретичної, соціальної медицини. А в 1928 році світ побачив «Латино-український медичний словник» під редакцією Мартирія Галина. Українські лікарі читали лекції та реферати з обміркуваннями. Їхня тематика визначалася тими захворюваннями, які найбільше дошкуляли українській еміграційній спільноті. А це, насамперед, туберкульоз, тиф, «інфлюєнца» та хвороби, котрі передавалися статевим шляхом. Наприклад, для молоді, котрою опікувався Комітет допомоги українським і білоруським студентам, у 1923 р. було прочитано 11 лекцій про туберкульоз та «статеві захворювання» й 8 рефератів про надання першої медичної допомоги. Чергові зміни в житті українських еміграційних медиків сталися в 1926 та в 1927 роках під час роботи Всеслов'янських лікарських з'їздів

в Белграді та Варшаві. Українські лікарі з ЧСР змушені були вийти зі складу членів Всеслов'янського союзу лікарів, оскільки той реорганізовувався не за національним, а за державним принципом, що суттєво ускладнювало й так непросте життя. Неофіційно ж українські працівники в «білих халатах» практикувалися безпосередньо щороку під час літніх відпусток своїх чехословацьких колег. Саме літні відпустки дозволяли українським лікарям встановити й підтримувати контакти з українськими, чеськими (словацькими) пацієнтами, продемонструвати свою майстерність і, власне, заробити пристойну суму грошей, що дозволяла більш-менш прожити протягом добрих півроку.

Лікувальні... оселедці з цибулею

Ось що писала про туберкульоз та способи боротьби з ним «права рука» Олександра Кошиця – відома українська диригентка Платоніда Россіневич Щуровська: «28.V.1927.... завіз мене старий (чоловік Микола Россіневич – О. З.) від Праги в якийсь сосновий ліс (через нього всі проходять), на 230 м вище від неї (Праги О. З.). Отож сидиш зараз в глухій деревні, живеш по годинах, дихаєш сосновим повітрям та годуюєшся як «на убой»: жуєш розтоплене сало, яйця (які вже остогидли за 5 місяців) та заливаєшся молоком. Розносить жінок, слава Богу, порядком. Я щось кіло 8-10 прибавила у вазі. А на додачу ренген...». «28.V.1927.... потрібно їхати до моря. Болгарія або Італія. Терміново їхати. Однак для більшості з нас Болга-

Пам'ятник Івану Горбачевському в Тернополі, де від 1992 року Медичний інститут носить його ім'я.

рія, наприклад, «відсунулася». Болгари панічно бояться емігрантів, та і у Варні малярія. А кімнати дорогі – 3.000 левів. В коронах чеських це 750 за саму скромненьку кімнатку. Про Францію або Далмацію (Середземномор'я) я вже мовчу...».

Варто відзначити яскраву професійну «візитівку» українських лікарів. Пропагуючи здоровий спосіб життя та евгеніку як науку «про спадкову батьківську вартість», лікарі-емігранти особисто... для функціональної підтримки мозку й корисності загалом вживали багато нордичних жирних оселедців, що були одними із найдешевших продуктів на чехословацькому продуктовому ринку. Зрозуміло, запах оселедцю на додачу з цибулею старанно маскувався, проте з часом на нього вже практично не звертали уваги.

Де жили і як заробляли

1929 року світова економічна криза зачепила й ЧСР, яка затяглась у цій країні аж до 1935 року. Для всіх без виключення емігрантів закривався й поготів закритий до цього ринок праці. Щоправда, в березні 1932 року українці ще були учасниками Другого наукового з'їзду (Перший науковий з'їзд відбувся 3-7 жовтня 1926 року). Та вже з 1933 року і чехословацькі, і українські фахівці тільки й говорили про те, де б заробити гроші. В питаннях побуту й дозволя українські лікарі підпорядковувалися тим самим обставинам, які диктувало емігрантське життя в цілому. Дошкуляло житлове питання, хоча українські лікарі належали до прошарку інтели-

генції й ніби «верхівки» української громади. Дозволити придбати собі власне житло у Празі чи деінде на чехословацькій території вони не могли. Вартість приватного будинку в міжвоєнній ЧСР складала в середньому біля 90 тисяч крон; вартість двокімнатної або трикімнатної квартири коливалась в межах 68-75 тисяч крон. Тоді це була величезна сума. Судячи із документації російської еміграційної спільноти в ЧСР (що, на відміну від української, мала інший соціальний статус, і – головне – капітал), «російські пражани» могли дозволити собі будівництво кооперативного житла.

Ще одним варіантом вирішення житлового питання (найдешевшим) були гуртожитки або перехідні станції. Проте, цей варіант підходив виключно для несімейних. Та в основному українські вихідці винаймали житло: або одну кімнату, або цілу квартиру, або весь приватний будинок. Що цікаво, українські та білоруські вихідці в ЧСР уникали оприлюднення вартості орендованого житла в своїх споминах та мемуарах, а ось росіяни були значно відвертішими. Місячне проживання в одній кімнаті складало переважно 80-160 крон (в залежності від кількості проживаючих), оренда двокімнатної та трикімнатної квартири коштувала відповідно 200-450 та 300-600 крон. В цю суму не входили звичні нам комунальні виплати, оскільки будинки в міжвоєнній Чехословаччині були зовсім не газифікованими та тільки частково електрифікованими, на відміну від во-

довідведення та водопостачання, які були в міжвоєнній Чехословаччині на достатньо доброму рівні по всій країні (переважно через побоювання епідемії, підтримку належної санітарії та контролю вищими керівними колами). І хоча водовідведення та водопостачання не вимагало окремої оплати, для прийняття ванни воду доводилося гріти або котлами, якщо такі були, або певними ємностями для підігріву води на примусах, що, в свою чергу, вимагало витрат на дрова або гас. Душ на той час могли дозволити собі тільки дуже заможні родини. На вартість оренди житла більше впливало те, де саме воно розміщувалося. Чим далі від столиці чи обласних міст, тим житло було дешевшим. Ціну житла регулювала і наявність у кімнатах меблів. Витрати на житло тоді становили приблизно третину еміграційного прожиткового мінімуму, який становив на той час 1000-1200 крон (~ 30 доларів).

Білоруські записки: чужинців – не любили, платили мало

З 1922 року по 1940 рік у складі Спілки українських лікарів Чехословаччини перебував білорус Янка (Іван) Геніюш (1902-1979), лікар-венеролог. Ось що писала його дружина, очільниця Білоруської Народної Республіки й відома поетеса Лариса Геніюш (1910-1983): «У Чехословаччині я відразу відчула таку неприємну річ – там відчутно не любили т. зв. чужинців. Їх було у Празі багато, починаючи від євреїв. У Чехословаччині була справжня демократія, свобода, там кожен міг вчитися й жити.

Член СУЛЧ, білорус Іван Геніуш із родиною – сином Юрком та дружиною Ларисою у міжвоєнній Празі.

Щоправда, працювати не усім дозволялося, бо було багато своїх безробітних, і так мій чоловік працював нелегально за маленькі гроші. Він працював заступником лікаря – спеціаліста шкірovenеричних хвороб, чеського легіонера полковника Вітеслава Граділа, який працював власне у Чеському Граді (Кремлі), а мій чоловік весь час вів його кабінет. Граділу подобалася чесність і працьовитість білоруса, а чоловік мав там гарну й цікаву роботу...». «Жили ми у великому будинку, т. зв. Кашпаруку. Жила там, переважно біднота, емігранти й повії. Одні з них – румунські євреї – тікали з Праги й залишили нам свою квартиру. Це була невелика кімнатка, а через коридор – кухонька. Недорога квартира й для нас саме...». Після 15 березня 1939 року, у Протектораті Богемії та Моравії, становище українських лікарів, котрі не побажали виїхати, ще більше погіршилося. Івана Геніуша навіть було мобілізовано до війська. Лариса Геніуш писала в той час: «У мене без чоловіка було досить тяжке матеріальне становище. Справа в тому, що лікар Граділ оплачував працю мого чоловіка досить скромно, а щоб краще йому було, то в «трудоу книжку» він вписував ще меншу за фактичну суму, бо так менше потрібно було платити на касу хворих й інше. Коли ж чоловіка забрали у військо, то отримувала я виключно суми, записані в «трудоу книжці». Граділ знав про це, але йому відносно такого було байдуже. На картки прожити було важко, а купити щось не було за що. Готівки в нас не було ніколи, адже забагато було голодних і більш потребуючих. Час був неспокойним, й кожний щасливо прожитий день був вже сам по собі виграшем». Житлове питання тягло за собою й питання харчування. Ще на початку та

в середині 1920-х, в часи «Руської допомогової акції», при українських громадсько-політичних об'єднаннях Праги існувало декілька їдальень, де за досить демократичну ціну (від 3 до 8 крон; для порівняння вартість обіду в чехословацьких ресторанах становила від 7 до 15 крон) можливо було прохарчуватися: їдальня на «Козім наместі» (їдальня Українського громадського комітету (1921-1925)), кооперативна їдальня «Україна», «Наша Хата» – приватне підприємство студента-гетьманця Рознатовського та «їдальня жінок-християнок», яку тримали жінки професорів і лекторів Української Господарської академії в Подебрадах. Остання, як і «Наша Хата», за висловом професора УГА Василя Іваниса «тяжіла до клієнтелю правіших (гетьманських сил)». Тут годували стравами традиційної української кухні: борщем, голубцями, гречаною кашею, варениками, тощо, подавалися й традиційні страви чехословацької кухні. Проте, вже з 1927 року «допомогова акція» чехословацького керівництва починає згортатися, їдальні зачиняються й українські емігранти починають готувати їжу самостійно – здебільшого на керосинових примусах. **Життя впроголодь і поїдання «бур'янів»** У 1929 році стало зовсім сутужно: навіть лікарі стали жити впроголодь. Найдешевшими продуктами хіба що були «хліб та американський смалець, які з'їдалися тонами, а вітамінами виступали овочі, особливо помідори». Таке життя змусило більшість «українських пражан» взятися за вирощування цибулі, часнику, помідорів, огірків і картоплі. Цікавий факт: чехи на той час не вживали сирих дозрілих помідорів та огірків, і косо дивилися на українців, котрі споживали «червоні та зелені бур'яни». Вихідці з України були першими дегус-

тувачами в ЧСР кавунів з Угорщини та Закарпаття.

Писав про голодне життя українських медиків в ЧСР й відомий письменник, а в минулому ветеринарний лікар Василь Королів (Старий) (1879-1943): «Один період ранніми ранками, коли Прага ще спала, – згадував він, – біг я на далекі передмістя затримувати робітників, що їхали на працю на велосипедах і пропонувати їм патентований держак для бриля при їзді на ровері. Був це маніпісінький щипок, що насаджувався на держало ровера і дуже дотепно тримав скиненого з голови бриля. З кожного проданого вішака мав дістати півкрони. Протягом дня треба було продати 20, щоб існувати на хлібі, сирі і зелені».

З одягом у медиків теж було сутужно, адже за кордон від'їжджали в тому, що було на собі. Допомогали благодійні фонди, а частково – самотужки, в залежності від власних смаків й вподобань, тому що одяг та взуття теж були недешевими. Так, наприклад, вартість жіночих або чоловічих осінніх шобіт коливалась від 80 до 180 крон; чоловіча сорочка коштувала 35-100 крон, а за жіноче або чоловіче пальто доводилося платити від 250 до 800 крон. Мова йшла лише про купівлю нових фабричних речей, бо про «секонд генд» у ті часи ніхто нічого не знав, а з урахуванням «побожного ставлення» до гігієни – ніхто б і не наважився.

Хвороби, пацієнти і... відпочинок

Основний контингент хворих серед українських емігрантів в ЧСР складала студентська молодь. Як відзначав Л. Шрамченко, стан здоров'я української еміграційної молоді був просто загрозливим: туберкульоз, катар легенів, недокрів'я, ревматизм, а з ним хвороби серця, неврози, катар шлунка, військові поранення, грип, бронхіт, малярія, хвороби очей та вух. Проте хворіла й еліта української еміграційної спільноти. Наприклад, «Олександра Антоновича» (міркуємо, до Олександра Кошиця – О. З.) відома українська диригентка Платоніда Россіневич Щуровська відзначала: «18.V.1927... Оказалося, що і мене не минула тяжка еміграційна доля: вчепився і до мене туберкульоз... Туберкульоз – це вже категорія всіх без виключення емігрантів... У нас зараз це настільки модно серед нашої еміграції, що як яка здорова душа і вирветься хвацько з рядів нас заурядних смертних, то навіть загальне здивування викликає. Таким робом – всі під один аршин, бо все ж таки не хочеться умирати в такі роки».

Для українських медиків часу на відпочинок було дуже мало. Та все ж вони знаходили змогу читати фахову й ху-

Василь Королів (Старий) був не лише письменником, але й ветеринарним лікарем, однак не міг практикувати у ЧСР.

Могила Івана Горбачевського (1854–1942) на пражському цвинтарі «Шарка».

дожню літературу, відвідувати різноманітні виставки, академії та концерти; прокладати екскурсійні маршрути; кататися на велосипедах, вчитися керувати автівками. Лікар-хірург Всеволод Гармашів та лікар-терапевт Степан Літов в квітні 1928 року брали участь в одній із «культурних акцій» спротиву. Кілька пражських театрів спробували поставити на своїх сценах п'єсу М. Булгакова «Дні Турбіних», але «пражські петлюрівці» виступили рішуче проти. Це свідчило про обізнаність «українських пражан» про літературні новинки того часу. У 1928 році через перевірений «книжковий канал» [місто Ригу – О. З.] «українські пражани» отримали повість М. Булгакова «Фатальні яйця» (1925) та роман Г. Велса (Уелса) «Їжа богів» (1904). Обидва літературних твори дуже сподобалися українським вихідцям, було видано навіть декілька схвальних рецензій. Це значить, що діаспора в ЧСР розбірливо й вдумливо читала. Відомо також, що лікар-терапевт Літов, як колишній лікар 24-ї лікарської дільниці Південно-Західної залізниці на початку 1921 року, а згодом – районно-санітарний лікар Проскурівщини, полюбляв екскурсії свого колеги по УВПІ ім. М. Драгоманова в Празі, кубанця Григорія Омельченка, який марив віднайти невідшукані (на його думку) до кінця скарби в чеському замку Карлштейн та поліпшити свій матеріальний стан. Крім того, кожна екскурсія Омельченка завершувалася для чоловічої частини екскурсантів бокалом пива «Starogarmen», за яким прокладалися нові екскурсійні маршрути замком й співалося українських пісень. А ось хірург Гармашів, старший ординатор хірургічного відділу Київського військового госпіталю й викладач Київської фельдшерської школи до 1914 року, а в роках Першої світової – головний

лікар одного із польових госпіталів, перед виходом за кордон (1921) – головний лікар Черкаського евакуаційного пункту, був слухачем автотракторних курсів, організованих Українською Селянської спілкою, – тобто курсів з підготовки водіїв різних категорій.

Трималися свого

В неформальному колі українські еміграційні лікарі були не надто балакучими. Спілкування лікарів, якщо і відбувалося, то виключно серед «своїх» й на «своїй» темі. Що цікаво: українські еміграційні лікарі ніколи не кепкували над виразними людськими фізичними вадами й хобі, як, наприклад, інженери або вчителі; побоювалися вони зачіпати й аномальні (потойбічні) теми. Так, наприклад, популярною серед українських еміграційних ескулапів була легенда про «Білу Пану» – найвідомішого привида замку Рожмберк над Влтавою. Не мали українські еміграційні лікарі й яскраво виражених або прихованих аномалій, фобій, патологій, унікали девіантної поведінки. Наприклад, російське еміграційне суспільство в ЧСР подекуди вживало так званий «балтійський чайок» – морфій разом із горілкою. Тоді як для українців вживання наркотичних речовин не було характерним. Проте завжди «ескулапи» були об'єктами кепкувань інших. Хоча б за ту свою прив'язаність до нордичних оселедців із цибулею. Отже, повсякденне життя українських лікарів в міжвоєнній Чехословаччині не потребувало від них розв'язування доленосних питань, не змушувало їх до зосередження на раціональному усвідомленні своїх дій та вчинків, не вимагало суворого контролю емоцій і почувань, розмислу над їх проявами. Разом з тим, воно не було безладним, непомітно регулювалася різними інститутами й установами, нормами і припи-

сами. У повсякденному житті медиків ніби нічого особливого не відбувалося, нічого не починалося і нічого не закінчувалося, а все тільки тривало.

Авторка є кандидаткою історичних наук, докторанткою кафедри історії та культури України Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського¹

¹ Використана література: 1. Геніюш, Л. Сповідь. / Л. Геніюш. Падрыхтоўка тэксту, прадмова, каментарыі М. М. Чарняўскага. – Мінск, 1993. 213 с.; 2. Іванис, В. Стежкамі життя. Спогади. Книга V. На чужині. / В. Іванис. – Новий Ульм. – Німеччина, 1962. 275 с.; 3. Зубко, О. Матеріально-побутове життя українських пражан у 1921–1939 роках: помешкання, харчування, одяг / О. Є. Зубко // Часопис української історії. – 2018. – Вип. 38. – С. 31–38.; 4. Зубко О. Створення та діяльність Українського вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі (1923–1933 рр.). Дисертація кандидата історичних наук. – Київ. – 2010. – 224 с.; 5. Зубко, О. Слухи, сплетні та міфи в среде белоруской пражской эмиграции (1921–1939) / О. Зубко // Studia Białorusistyczne – 11/2017. – DOI: 10.17951/sb.2017.11.93.593–108.; 6. Ковалёв, М. Повседневная жизнь российской эмиграции в Праге в 1920–1930-е годы: исторические очерки. / М. В. Ковалёв. – Саратов. – 2014. – 113 с.; 7. Королів-Старий В. Згадки про мою смерть. / В. Королів-старий. – Торонто. – 1961. – Випуск 169. – 407 с.; 8. Коцур, Н. Спілка українських лікарів в Чехословаччині (20–40 рр. XX ст.): науково-організаційна та громадська діяльність. / Н. Коцур // Переславський літопис. – Вип. 10. – 2016. – С. 136–145.; 9. Наріжний, С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. – 1918–1939 рр. / С. Наріжний. – Ч. I. Прага. – 1942. – 607 с.; 10. Нездійминого М. П. Лікарський Вісник. / М. П. Нездійминого. – Огайо. – 1964. – Ч. 1 (32). – 45 с.; 11. Прохода, В. Записки непокійного. Книга II. На чужині. Національно культурна діяльність, боротьба за існування. З перебування на чужині. / В. Прохода. – Новий Ульм. – Німеччина, 1972. – 275 с.; 12. Суровцева, Н. Спогади. / Н. Суровцева. – Київ. – 1996. – 432 с.; 13. Український Медичний Вісник. Неперіодичний часопис клінічної та суспільної медицини. – Ч. 5-6. – Серпень 1925. – Прага. – 104 с.; 14. Шрамченко, Л. Українське, білоруське та грузинське студентство на високих школах ЧСР. Статистичний нарис. / Л. Шрамченко. – Подєбради. – 1926. – 36 с.; 15. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України в м. Києві (ЦДАВОВУ). – Ф. 4411 (Спілка українських лікарів в м. Празі (1922–1940)).; – Оп. 1. – Спр. 19. – 87 арк.; 16. ЦДАВОВУ в м. Києві. – Ф. 3972. – Оп. 1. – Спр. 245. – 12 арк.; 17. Центральний державний архів громадських об'єднань України м. Київ. (ЦДАГО України). – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 170. – 14 арк.; 18. Яворський, А. Професійні громадські об'єднання українських емігрантів у Чехословаччині (1923–1939) / Автореферат дис. на здобуття ступеню канд. іст. наук. – Львів. – 2017. – 28 с.

ВТЕЧА НА СВОБОДУ

Чехія: секрети і скандали найбільшої штаб-квартири російських шпигунів в Європі

ТЕКСТ: Петро ШУКЛІНОВ

10-мільйонна Чехія стала членом НАТО 20 років тому, членом ЄС – 16 років тому. Але держава досі бореться із радянською спадщиною. Почалося все у 1968 році. Відразу після Празької весни, коли Москва танками задавила демократію в країні. До цього року резидентури КДБ створювалися тільки в «антирадянських» країнах.

Під час «нормалізації» Москва обладнала передову базу (резидентуру) в Празі. І сьогодні важко вириватися з брудних російських обіймів, навіть коли ти, здається, вже на свободі. Росіяни активно експлуатують тему України в Чехії, бо тодішні події в Чехії схожі на українські. І рано Україні розслаблятися.

Що ми знаємо про базу шпигунів?

Служба безпеки та інформації Чехії (СБІ, чеською аббревіатурою BIS) щорічно подає публічні доповіді про свою роботу. І незмінно протягом десяти років повідомляє про надзвичайну активність росіян в країні. Доповіді чеської контррозвідки прямо кажуть: російські диппредставництва – це штаб-квартири спецслужб РФ, а «дипломати» несуть пряму загрозу громадянам Чехії. У країні працює ГРУ (нині ГУ), ФСБ, СЗР. З приходом до влади Володимира Путіна чеська резидентура стала центральною в Європі. І сьогодні в Чехії працюють близько 200 російських «дипломатів» (разом з консульствами). В Україні, наприклад, їх 70, у Великій Британії – 80. Спецслужби Чехії констатують: «На території країни працюють всі російські спецслужби».

Спецслужба Чехії з 2013 року вказує політикам, що величезний штат російських дипломатів в країні – це прикриття. Мінімум половина штату посольства в Празі займається шпигунством. З території країни, отримавши всю необхідну підготовку, інструкції та спорядження, російські агенти відправляються в інші країни.

У 2016-2017 роках кремлівські хакери атакували МЗС і МВС Чехії. Хакери зла-

мали поштові скриньки 150 співробітників МЗС. Удар також завдали по Міноборони країни, заразивши внутрішню мережу вірусом, яким роком раніше вже нападали на Міноборони України. Атаки організували дві групи російських хакерів: «Турла» (ФСБ) і «Fancy bears» (ГУ ГШ РФ).

Автор книги «Агенти Путіна» Ондржей Кундра пише: «З приходом до влади Путіна Москва прийняла рішення зробити Чехію базою для своєї розвідувальної діяльності у всьому центральноєвропейському регіоні. Це для них зручніше, враховуючи, зокрема, співвідношення сил між, наприклад, німецькою та чеською контррозвідками. Німецька спецслужба BND значно більша, до-свідченіша, краще фінансується. Чеська контррозвідка BIS, навпаки, невелика – є дані, що її відділення борються зі шпигунством здатне вести цілодобове спостереження лише за п'ятьма об'єктами одночасно в республіці».

У 2019 спецслужба Чехії «повністю розкрила і ліквідувала» мережу російських агентів в країні. Вона була «частиною більш довгого ланцюжка», який спецслужби РФ використовували в Чехії і готували для використання в інших країнах Європи. Агентурна мережа була створена ФСБ і фінансувалася російським посольством в Празі. Загалом, прикладів – маса. Але найяскравіший – Рахарджо.

Шпигун трьох генералів

Роберт Рахарджо – найвідоміший шпигун в Чехії. Виходець із Росії, його батько був родом з Індонезії. У Чехії жив з початку 1990-х років, навчався, завів сім'ю, отримав громадянство. Працював психологом в управлінні тюремної служби Чехії. Росіяни завербували його під час літньої відпустки на одному з островів Середземномор'я в 2003 році. Багато років він працював на спецслужби РФ. Під наглядом опинився приблизно в 2005 році за наводкою західних спецслужб. І до 2010 року за ним стежили.

Прага прийняла рішення про перейменування площі перед російським посольством іменем Бориса Немцова, опозиціонера, демонстративно вбитого перед Кремлем.

Всю інформацію він отримував від своєї подружки – майора з армійської канцелярії. Від неї він дізнався безліч секретів чеської армії. І зміг зробити набагато більше, ніж вся празька резидентура РФ. Протягом п'яти років, поки велося спостереження, майор була секретарем трьох генералів: військового представника Чехії в штабі головнокомандуючого сил НАТО в Європі; заступника начальника генштабу; начальника військової канцелярії президента Чехії.

Коли всіх учасників подій розкрили і почали звільняти, жінка зізналася, що не знала, з ким зустрічалася. Правдиве спільне на двох було тільки одне – обоє за освітою були психологами. Коли Рахарджо дізнався, що розсекречений, російські спецслужби допомогли йому виїхати з країни в Росію разом із особистим комп'ютером.

Українсько-російський слід

У 2014 році в Празі заарештували Алі Файяда, громадянина України і Лівану. Його затримали під час переговорів з представниками колумбійського терористичного угруповання FARC. У всякому разі, він думав, що домовляється про постачання зброї для цих людей, але насправді до моменту затримання спілкувався з представниками ФБР, які й приїхали на «переговори» разом з чеськими силовиками. Приблизно через рік після цього арешту в Лівані затримали п'ятьох громадян Чехії. Ліван запропонував обміняти їх на Файяда. Чехія погодила-

ся. Але український слід у цій історії не закінчується одним лише паспортом. В Україні Файяд був тісно пов'язаний з кланом колишнього диктатора Януковича, який втік до Росії. Файяд був радником экс-міністра оборони Саламатіна, який до 2004 року мав російський паспорт. «Радіо «Свобода»» називала Файяда зв'язковим між росіянами, українцями та близькосхідними покупцями, серед яких – терористичні організації. Нібито він допомагав росіянам продавати зброю через Україну, щоб, якщо що, всі ризики падали на Україну.

Чим займався Саламатін на посаді глави Міноборони і Укроборонпрому? На початку 2019 року Генпрокуратура України звинуватила його в державній зраді і роботі на Росію. За версією ГПУ, він займався підризом обороноздатності країни і сприяв РФ у витісненні України з ринків збуту. На прикладі одного контракту держава отримала збитків на \$ 560 млн. Саламатін втік до Росії разом з Януковичем.

Тепер знову уявімо, що вся ця історія зі спробою продати зброю, цілком можливо в країні НАТО Чехії. Як це можливо?

З широко заплученими очима

Відверто прокремлівський президент Чехії Земан постійно знецінює роботу спецслужб Чехії. На його думку, ніяких російських шпигунів в країні немає. Керівник BIS Міхал Коуделка, відомство якого регулярно звітує про викриття росіян, публічно називає репліки президента країни «нешасними».

Багато в чому закривати очі на Москву допомагають економічні зв'язки конкретних політиків з Кремлем. Наприклад, Кремль активно впливає на чеських лобістів зі сфери атомної енергетики, вербує вчених, промисловців і менеджерів великих міжнародних концернів.

Ондржей Кундра продовжує: «Після розпаду СРСР і формального розпуску КДБ в Чехії залишилося досить багато офіцерів і агентів, які стали бізнесменами. Вони відразу ж налагодили контакти з російськомовною мафією, неофіційною столицею якої стали Карлові Вари. Коли Путін повернув спецслужбам колишню роль у функціонуванні держави, їхні емісари із заробленими грошима і, що важливо, контактами в чеському істеблішменті, повернулися до роботи». Додайте до цього Земана – трояського коня Путіна в Чехії.

Релігійний таран РПЦ-ФСБ

Ще одна знайома українцям проблема – вплив росіян на суспільство через церкву. Головна православна церква країни – Православна церква Чехії та Словаччини. Вона наполовину підпорядковується Москві. Саме від росіян

у 1951 році вона отримала томос. Вселенський патріархат визнав церкву і дарував томос лише в 1998 році. У 2013 році РПЦ спробувала «рейдернути» церкву, коли її глава пішов на спочинок. Главою церкви промосковське крило обрало архієпископа Ростислава. Константинополь розірвав відносини з Ростиславом і його ієрархами. Церква фактично розділилася: з одного боку – архієпископ Симеон (прочеський + Константинополь + влада Чехії), з іншого – Ростислав (промосковський + РПЦ + російське політичне лобі в Чехії). Обидва крила вирішили один одного вважати розкольниками.

На початку 2016 відбулися переговори Константинополя з ворогуючими сторонами. Митрополит Ростислав визнав, що підставою автокефалії церкви є томос Вселенського патріархату 1998 року. Він також попросив вибачення у патріарха Варфоломія за «різкі слова». І визнав крило своїх опонентів. Церква знову об'єдналася, митрополитом на синоді наступного дня після переговорів був визнаний Ростислав. Позиції прочеських кліриків зміцнилися, але домінуючими не стали. Наприклад, чеська церква досі не визнала рішення про створення Православної церкви України, хоча клірики, пов'язані з Константинополем, вже проводили спільні служіння з ПЦУ. Так, 20 та 21 листопада 2019 року єпископ Шумперський Ісає (Сланінка) звершив в Михайлівському монастирі Києва спільне богослужіння з митрополитом Епіфанієм (Думенком), однак після цього Ростислав погрозив йому так званими «канонічними наслідками» за «прояв брутальної зневаги до голови Священного Синоду і нешановливості та несолідарності до інших членів Священного Синоду». Але дуже скоро і самому Ростиславу треба буде приймати рішення, на чиєму він боці.

Що чекає на Чехію далі?

Москва грає на настроях росіян, котрі проживають у Чехії. Створює приводи для розколу суспільства. Впливовий журнал «Респект» пише, що в Чехії «настав слушний момент», щоб «розколоти країну і посяти хаос». Служба безпеки країни з цим згодна: «Росія вже давно почала створювати пропагандистські структури, десятки ресурсів конспірологічних «альтернативних новин», промосковські сайти та інші інструменти впливу, які використовуються для просування кремлівських інтересів на шкоду інтересам Чехії, ЄС і НАТО».

Фаворит парламентських перегонів 2017 року у Чехії – Андрей Бабіш – друга найбагатша людина в країні. На останніх виборах його партія отримала майже 30 відсотків голосів. Він – у хороших відносинах з прези-

дентом Земаном, хоча має з ним певні розбіжності, як засвідчили результати нещодавнього візиту прем'єра до Кієва. Партія Бабіша створила проєвропейську коаліцію, але вона регулярно користується голосами прокремлівських сил, які, наприклад, виступають за вихід країни з Євросоюзу і НАТО і ведуть спекулятивну, нерідко відверто брехливу антиукраїнську риторику. Йдеться не лише про комуністів з КСЧМ, але й так званих «окамурівців» – ультраправу популістичну СПД. Крім того, неясно, хто такий сам Бабіш. Інститут національної пам'яті Словаччини опублікував документ, згідно з яким Бабіш як мінімум з 1980 по 1982 роки був штатним агентом чеської служби безпеки, і, ймовірно, співпрацював з КДБ під кодовим ім'ям «Буреш». Політик судиться з інститутом і стверджує, що це неправда. Бабіш також потрапив в кілька корупційних скандалів. Десятки тисяч людей постійно влаштовують протести в Чехії проти його політики, які отримали назву «Мільйон хвильок за демократію». Один з мітингів в минулому році зібрав понад 100 тисяч осіб.

На зовнішньополітичній арені Бабіш вважається загалом проєвропейським, проатлантичним політиком, однак з певними зауваженнями. Бізнес холдингу «Агроферт», на який він має формальний вплив, зорієнтований не лише на чеські, але й на центрально-європейські та західні ринки. Країну від розвороту до Росії утримує парламент і уряд. І сотні тисяч чехів-демонстрантів. Але все ще існує ймовірність, що ситуація зміниться, і російські спецслужби влаштують країні який-небудь «чехзіт».

Колись Чехії було дуже притаманне русофільство, і воно не припинилося уроком 1968 року. Боротьба не закінчилася інтеграцією в ЄС і НАТО, куди країна встигла вскочити в роки ослаблення Росії. Чехія продовжує відстоювати право бути в клубі західних держав. І в цій боротьбі дуже важливі символи.

Зовсім недавно в Празі вирішили назвати площу біля будівлі посольства Росії іменем Бориса Немцова. Земан був різко проти, називав його «посереднім прем'єром», а саму ініціативу – «чехачківським намаганням комусь показати «кузькіну матір». Та найбільша в Європі резиденатура Кремля від 27 лютого стоїть на площі імені вбитого нею справжнього росіянина, що протистояв режиму до останніх хвилин свого життя. В Україні сквер біля посольства РФ носить таке ж ім'я. І це хороший символ нашої спільної боротьби.

Автор є оглядачем nportal.org

Провал Кірілла і Путіна

Як РПЦ плела велику змову проти України і зазнала фіаско

ТЕКСТ: Валерія КОНДРАТОВА

Москва переоцінила свій вплив на православний світ. Що це означає для України і чим загрожує патріарху РПЦ Кірілу?

Російська православна церква (РПЦ) хотіла провести у лютому собор церков у йорданському Аммані, щоб зірвати процес визнання ПЦУ й оскаржити першість Вселенського патріархату. З собором не вийшло: найбільші церкви відмовилися легалізувати плани Москви. Що це значить і чим це загрожує (чи ні) російському патріарху Кірілу?

Ставка на Єрусалим

Формальним ініціатором зборів в Аммані в листопаді-2019 виступив Єрусалимський патріарх Феоділ III. Він зробив пропозицію в обхід Вселенського патріарха Варфоломія, після зустрічі в Москві з Кірілом і Путіним, коли отримував премію від російського «фонду єдності православних народів». РПЦ запропонувала це як ініціативу Єрусалиму. «Але насправді саме Москва просувала ідею. Вона хотіла створити новий майданчик для засудження дій Константинополя в Україні», – впевнений релігієзнавець Дмитро Горєвой. Для РПЦ важливо, щоб православні збори були проведені на чужій території. З першим в церковній ієрархії – Вселенським патріархом Варфоломієм, Москва розірвала стосунки. Далі вона намагалася схилити на свою сторону Олександрійського патріарха як другого «за чином», але восени Феодор II визнав автокефалію ПЦУ. У відповідь синод РПЦ у грудні розірвав відносини з Олександрією і вивів свої парафії в Африці з юрисдикції Олександрійського патріархату. Антіохійська церква не годиться, тому що вважається сателітом РПЦ.

Тому в останній момент у Кірілла переорієнтувалися на Єрусалим, четверту церкву на православній карті світу. За нею йде сама РПЦ, інші – нижчі за чином. «Єрусалим за ієрархією стоїть перед Москвою. А РПЦ хотіла, щоб все було зроблено чужими руками, і їх не звинуватили, що цей собор інспірований Росією», – пояснює Горєвой. Головне завдання РПЦ на цьому зі-

бранні – сколотити коаліцію проти Константинополя, наближаючись до глобальної мети: перенести Вселенський патріархат до Москви. «Вони будуть роздувати щоки, називаючи себе найбільшою помісною церквою у світі, найбагатшою і незалежною. Щоб проголосити себе першими», – говорить богослов Ілля Бей.

Шантажем та підкупом

Православ'я представляють 15 автокефальних церков. Чотири з них (не рахуючи ПЦУ) чітко дали зрозуміти, що на збори Російської православної церкви до Амману не поїдуть. Це Константинопольський, Александрійський патріарх, Кіпрський і Елладський архієпископ. Глави чотирьох найбільших церков. З Константинополем, Елладою і Олександрією РПЦ минулого року розірвала відносини за визнання ПЦУ.

Патріарх Варфоломій у січні вислав до Єрусалиму листа «у суворому тоні», в якому нагадав, що Феоділ не компетентний для таких кроків. Архієпископ Афінський Ієронім відмовився від запрошення Феоділа: скликання соборів і зустрічей предстоятелів є прерогативою Константинополя. Глава Кіпрської церкви архієпископ Хризостом просто проігнорував лист Феоділа із запрошенням до Амману. Він «не вважає серйозним цей крок свого друга» і вважає розумним на нього не відповідати. «Він (Кіріл – ред.) збирається створити розкол. А розкол – найбільший гріх. Я не розумію цього. Він хоче бути першим. Я сказав йому, що він ніколи не буде першим. Крапка», – заявив він.

На зустріч в Аммані, яка могла і взагалі не відбутися, приїхали представники тільки шести з 15-ти помісних церков. Чотири церкви були представлені предстоятелями (сама РПЦ, а також Єрусалимська, Сербська та Чехії й Словаччини), польська й румунська церкви вислали своїх архієреїв. Болгарська церква відмовилася від участі в останній момент. РПЦ може розраховувати на підтримку тільки своїх сателітів. Традиційно до них відносять Болгарську, Сербську, Антіохійську (в Сирії) церкви, частково – Польську і Чеську. З Росією

Карикатура Юрія Журавля на російських церковників.

їх пов'язують тривалі, зокрема фінансові відносини. «Мова йде про підкуп. Причому не обов'язково церковний, а й через державні вливання, громадські організації, пожертвування», – говорить Бей.

РПЦ працює спільно з російським режимом. Де-факто їхні благодійні фонди не церковні – їхніми засновниками є великі державні корпорації типу Газпрому, «РЖД» і «Роснефті», які очолюють довірені особи Путіна. Але всі вони мають церковні назви: Фонд єдності православних народів, фонд Василя Великого, фонд Григорія Богослова. Через ці фонди Кремль фінансує помісні церкви. «Вони роздають сотні тисяч доларів преміями», – розповідає Горєвой. Сербській церкві «Газпром» і «Газпромнефть» виділили мільйони євро на будівництво та розпис собору в Белграді. Росіяни надсилають «гумконвої» до Сирії, де знаходиться Антіохійський патріархат. У них величезна мережа своїх організацій і агентів впливу. Широке представництво у багатьох країнах має Імператорське православне палестинське товариство, яке очолює экс-директор ФСБ Сергій Степашин. Влітку 2018 року Греція вислала зі своєї території двох російських дипломатів, яких запідозрили у спробах незаконного збору і поширення інформації. Одним із цих дипломатів виявився колишній генконсул Росії в Салоніках Олексій Попов – і він заступник голови цього «імператорського товариства». «Для незгодних у РПЦ інший сценарій»,

– говорить заступник голови управління зовнішніх церковних зв'язків ПЦУ Євстратій Зоря. Якщо раніше церковна дипломатія хоч і погано, але в цілому приховувала мережу лояльних до неї ієрархів в інших церквах, то тепер Москва фактично закликає визначитися: ви з нами чи проти нас. Тим самим РПЦ шантажує помісні церкви: «Ми почнемо забирати ваші парафії, і у вас з'являться єпископи-повстанці». Зараз кілька митрополитів у Греції вже грають таку роль.

Незважаючи на весь арсенал наявних засобів, Росія не змогла скласти велику коаліцію проти Константинополя. Зараз загальний стан на церковній карті православ'я виглядає не на користь Російської православної церкви, розповідає богослов Ілля Бей:

Болгарська церква. Більшість архієреїв проходили навчання на території Росії, тому, ймовірно, і обробку в спецслужбах. Є підтверджені дані про те, що болгарські архієреї призначалися розпорядниками російських фондів і були провідниками інтересів РПЦ.

Сербська церква. Владика Іриней (Бачковський) займає вкрай проросійську позицію. Він впливає і на сайт патріархії, тому там публікують інформацію таким чином, щоб вона задовольняла всі потреби російських читачів. Частина архієреїв не підтримує його в цьому. Торік почався процес відновлення чорногорської автокефалії, що викликала істеріку серед шовіністично налаштованих сербських і російських церковників. Але загальний вердикт такий: настрої в сербській церкві радше проросійські, аніж проукраїнські.

Антіохійська церква. У 2016 році антіохійські ієрархи, як і РПЦ, не брали участі у всеправославному соборі на Криті. Після автокефалії ПЦУ патріарх Анастасій II намагався навіть оскаржити її і просив скликати новий собор, але отримав відмову. Однак у грудні єпископ Антіохійського патріархату Сафідський Димитрій служив з болгарським митрополитом Миколаєм Пловдивським, який визнав ПЦУ і поминає Епіфанія в богослужінні. Це означає, що і в Антіохію вже проник, як вважають у Росії, церковний розкол. Оскільки немає ніяких відомих рішень синоду про переривання спілкування або інших санкцій до цього архієрея, висока ймовірність, що вони вважатимуть за краще відмовуватися щодо українського питання.

Албанська церква. Знаходиться в дискусії з Вселенським патріархатом з приводу «української кризи», синод відмовився визнавати ПЦУ. Тим не менш, щодо зустрічі в Аммані предстоятель Анастасій заявив, що це – прерогатива тільки Вселенського патріарха. Оскільки

ки лютневу зустріч скликав не Варфоломій, то глава Албанської церкви на неї не поїхав.

Єрусалимська церква. З одного боку, всередині Ізраїлю сильні російські позиції, оскільки так звані російські благодійні фонди дуже сильно підтримують Єрусалимську церкву. Але їхні рішення в церковних питаннях швидше ситуативні.

Чеських земель і Словаччини. Митрополит Ростислав (в миру Андрій Гонт) походить зі східнославацької Снини, служив у Міжлабірцях і мав добрі відносини із Мукачівською єпархією УПЦ Московського патріархату, яка вважається однією з найбільш русофільських у цій церкві. Ростислав мав великі непорозуміння із Константинополем у 2013-2016 роках і займає здебільшого промосковські позиції, про що й свідчить його участь у зустрічі в Аммані. Однак деякі чеські православні ієрархи бачать велику кількість українських віруючих у Чехії, підтримують право України на автокефалію і навіть приїжджали до Києва співслужити з митрополитом ПЦУ Епіфанієм.

Польська церква. Теж займає подвійну позицію. У Польщі розуміють, що на їхній території живуть багато українських вірників, та й автокефалія польської церкви ґрунтується на тому ж, на чому і автокефалія ПЦУ. Вони відмовилися визнавати ПЦУ офіційно, але і не висловилися однозначно на підтримку Москви. Їхні рішення щодо українського питання десь посередина: можна тлумачити в обидві сторони.

Грузинська церква. Патріарх Ілля швидше на російській стороні, але він дуже літній, і вплив у церкві мають за нього інші. Тут треба враховувати ще й різкі настрої в грузинському суспільстві, російську окупацію території країни. Кілька місяців тому російський депутат і президент якоїсь асамблеї православ'я сів у крісло спікера парламенту і захопився зачитувати промову російською мовою, його «погнали звідти ганчірками».

Румунська церква. У неї своя гра. Вона готова визнати ПЦУ, але при виконанні ряду умов – наприклад, надання «мовних гарантій» своїм парафіям на Буковині. Румунія також хотіла створити свій екзархат в Україні, і це було виконано, навіть прописано в рішенні синоду. Але наступного кроку від Румунської церкви поки не було. Можливо, вони чекають ще й висвячення етнічного румуна в архієреї. Також грають фактори її Бессарабської митрополії у конфронтації з молдовською філією РПЦ. Тим не менш, дещо дивною виглядає участь румунів на зустрічі у Аммані з огляду на загалом прохолодні румунсько-російські відносини.

Що далі?

У РПЦ кажуть, що не хвилюються через урізане представництво в Аммані, бо, мовляв, Константинопольський патріарх Варфоломій все одно провів Критський Собор у 2016 році без присутності на ньому представників чотирьох церков, і його рішення обов'язкові для всіх православних церков. Але собором зустріч у Аммані не є: для цього повинні бути присутніми предстоятели всіх церков. Ілля Бей каже: можна заздалегідь говорити про провал: «РПЦ не зможе зупинити процес визнання ПЦУ – це точно». На зустріч приїхали представники церков, які залежать від Росії, допускають в ПЦУ, та й то не зовсім вірно сформульовано, бо, наприклад, Румунська церква визнала законність Томосу для ПЦУ, хоча із застереженнями. Але назвати її всеправославною не можна. «А значить, і рішення не отримають ніякого загальноцерковного значення», – каже ієромонах Софроній (Чуприна) – прес-секретар Вінницько-Барської єпархії ПЦУ.

Всеправославний собор скликався у 2016 році на Криті. Підготовка до нього тривала не одне десятиліття. Це був майданчик для вирішення питань, які виникли на рубежі століть. Але РПЦ його проігнорувала і підновила до цього кілька залежних від неї церков. Що дозволило їй надалі не визнавати собор. І вже тим більше не отримує загального значення і зустріч кількох церков в Аммані.

Це може боляче вдарити по Кіріллу – аж до втрати ним крісла глави РПЦ. Але експерти в це не дуже вірять. На думку Горєвого, відповідальність за провал у зовнішній політиці покладуть на головного дипломата РПЦ Іларіона (Алфеева). Він очолює відділ зовнішніх церковних зв'язків, який ще за радянських часів став одним із ключових в РПЦ. Патріарх Кірілл до того, як стати патріархом, очолював саме цей відділ. «Кар'єра Іларіона на цьому точно закінчена», – вважає він.

Кіріллу відставка не загрожує мінімум до 2023 року, впевнений релігієзнавець. Згідно статуту РПЦ, патріарх обирається довічно. Але, як і всі архієреї, в 75 років він повинен подати формальне прохання про відхід на спокій. Далі синод РПЦ вирішує, задовольнити його чи ні. Патріарху Кіріллу виповнюється 75 років у 2023 році. І в тому ж році особистий духовник президента Росії Путіна – єпископ Тихон (Шевкунов) отримає п'ять років стажу керівництва єпархією і зможе висувати свою кандидатуру в патріархи РПЦ, нагадують релігієзнавці. Ось коли ці два фактори співпадуть, це може призвести до великих церковно-політичних змін у Росії.

Порошенко: влада мстить і влаштовує шоу

Петро Порошенко йде на допит до Державного бюро розслідувань, 28 лютого цього року

П'ятий президент України, лідер партії «Європейська солідарність» Петро Порошенко на допиті у Державному бюро розслідувань 28 лютого заявив, що Шевченківський суд міста Києва прийняв рішення скасувати постанову слідчого про відмову нам в закритті кримінальної справи, по якій він запрошений на допит. Слідчий зобов'язаний розглянути закриття кримінальної справи в зв'язку з відсутністю події злочину», – сказав Порошенко. Напередодні Порошенко повідомив, що 28 лютого прибуде на допит до Державного бюро розслідувань, попри те, що вважає це «політично мотивованими переслідуваннями» і «шоу режисерів 95-го кварталу». Раніше Печерський районний суд

Києва дозволив Державному бюро розслідувань здійснити примусовий привід експрезидента та чинного народного депутата Петра Порошенка на два допити у ДБР – 28 лютого і 6 березня. Тоді зазначалося, що постанову оскарженню не підлягає. Також очільниця Держбюро розслідувань Ірина Венедіктова повідомляла, що її відомство готує документи, аби силою привести на допит народного депутата Петра Порошенка. Більшість заяв до ДБР проти Порошенка подав заступник глави адміністрації президента часів Януковича, юрист Андрій Портнов. Після Євромайдану він виїхав до Росії, а згодом – до Австрії, однак повернувся в Україну 19 травня 2019 року, після перемоги

Володимира Зеленського на виборах. Він близький до олігарха Ігоря Коломойського і колишнього голови офісу Зеленського Андрія Богдана. За заявами Портнова відкрито справу стосовно продажу заводу «Кузня на Рибальському» Сергію Тігіпку, наступу ЗС України на Донбасі 2014 року, рейду суден ВМСУ в Азовське море через Керченську протоку в листопаді 2019 року, купівлю каналу «Прямий», вивезення до Молдови корумпованого судді Миколи Чауса, фальсифікації документів про формування парламентської коаліції 2016 року, навіть підписання Мінських угод і «захоплення влади» Порошенком, Гройсманом та Парубієм тощо. Портнов не приховує, що мстить Порошенку, постмайданній владі, хоче посадити за ґрати багатьох її діячів.

Юристи Петра Порошенка називали згадані позови політичними переслідуваннями з боку Портнова, передвиборчим тиском, «юридичним тролінгом» і завідомо неправдивими повідомленнями. Колишнього голову ДБР Романа Трубу, який відкривав провадження, у Порошенка називали «інструментом в руках поплічника Віктора Януковича» Портнова. Також оприлюднено дані «прослушки» про залежність Труби від офісу президента. Та після зміни керівника ДБР виклики колишнього президента на допити не припинилися.

Коли Петро Порошенко приходив на допит у ДБР за викликом 25 липня 2019 року, поруч із Бюро сталася сутичка, спричинена опонентами експрезидента.

Схоже, офіс Зеленського та депутатів від «Слуги народу» так дратує Порошенка, що вони готові навіть заради омріяної «посадки» на відкликання генерального прокурора Руслана Рябошапки, якого самі ж призначили півроку тому. Голова фракції «зелених» Давид Арахамія так і сказав для «Української правди»: «Останньою краплею для звільнення Рябошапки – дуже гарне питання... Я не знаю. Можливо, підписання по пану Порошенку – це і є останньою краплею. Бо все готово до підписання підозри, але ніхто чомусь цього не робить... Є реально недопрацювання Офісу генерального прокурора – і це не тільки пан Рябошапка, це взагалі топ-менеджмент Офісу генпрокурора. Там і заступники теж багато чого не роблять того, чого від них чекає народ України». З березня народні депутати зареєстрували постанову про недовіру генпрокурору Руслану Рябошапці.

еспресо

Втрати за початок 2020 року: 15 військових

Протягом лютого 2020 Україна зазнала чотирьох втрат на Донбасі і вдалося нейтралізувати 82 проросійських бойовиків. Зокрема, безповоротні втрати окупантів становили 38 осіб, ще 44 бойовиків травмовано. На жаль, впродовж місяця на Донбасі загинули і 3 українських військових, а також 33-річна медик Клавдія Ситник. Крім знешкоджених бойовиків, українським військовим вдалося знешкодити і 5 одиниць озброєння і техніки окупантів. Зокрема, станцію радіоелектронної боротьби.

Об'єднані сили продовжують виконувати бойові завдання щодо відсічі та стримування збройної агресії Росії. У разі загрози життю та здоров'ю наших воїнів, при спробах захоплення територій, прориву ворожих розвідувально-диверсійних чи штурмових груп, українські військові завжди дають адекватну відповідь, відкриваючи вогонь по противнику, повідомляє командування ООС.

У січні 2020 року в боях із російськими окупантами загинуло 11 українських воїнів. Усі вони – військовослужбовці Збройних сил, солдати і сержанти. Наймолодшому – 22, найстарший на Різдво відзначив 48 років. З 11 по-

«Стіна пам'яті» на стіні Михайлівського монастиря в Києві, де розміщені фото загиблих захисників України від російської агресії.

леглих щонайменше шість, а то й сім воїнів стали жертвами ворожих снайперів. П'ятеро воїнів полягли на Луганщині, шестеро – в Донецькій області. Також протягом січня було поранено 33 військових, відбулося 230 обстрілів з ворожого боку, 11 днів без «трюх-

сотих» і «двохсотих», жодної доби без порушень «режиму тиші».

Всього за сім років російсько-української війни загинуло понад 4200 військовослужбовців, з яких біля тисячі – так звані «небойові втрати».

новинарня

В Росію – лише із закордонним паспортом

Українці можуть їздити до Росії тепер лише за закордонним паспортом. З 1 березня 2020 року запрацювали нові правила перетину кордону з РФ. Про це інформує Державна прикордонна служба України. Згідно з постановою Кабміну, громадяни України більше не можуть перетинати кордон із Росією за внутрішнім паспортом або свідоцтвом про народження. «Такі нововведення

позитивно вплинуть на якість та швидкість прикордонного контролю. Вони дадуть змогу запобігти використанню підривок внутрішніх паспортів та свідоцтв про народження з огляду на низький ступінь захисту цих документів», – зазначили в Державній прикордонній службі. Крім того, як вважають прикордонники, зменшиться ймовірність незаконних вивезень неповноліт-

ніх українців за кордон. Адже відсутність фото на свідоцтвах про народження не дає можливість встановити приналежність документа конкретній дитині. Прикордонники також зазначили, що українці, які раніше виїхали до РФ за внутрішнім паспортом або свідоцтвом про народження, зможуть повернутися назад за цими документами.

ліга

Після Зеленського Кремль бачить... Медведчука?

Нинішня влада пішла курсом умиротворення України і тотальних репресій проти патріотів і учасників Революції Гідності. Про це заявив экс-нардеп, координатор «Руку Опору Капітуляції» на Січеславщині Андрій Денисенко. «Всі цінності Майдану для Зеленського – чужі. Він не пройшов Майдан, він не пройшов війни. Так, Зеленський і його команда мстять нам за Майдан як за нашу найголовнішу цивілізаційну перемогу. Перемогу українського духу, української нації, яка надихнула і дала нам сил опиратися зовнішній агре-

сії. Якби не Майдан, не було б у нас енергетичного потенціалу на волонтерський і добровольчий рухи, на те, щоби, по суті, виграти перший етап АТО, зупинивши план «Новоросія» – від Харкова до Одеси», – наголосив координатор РОКУ на Січеславщині під час ефіру.

Денисенко також додав, що зараз Кремлем реалізується план перехоплення влади, в якому президент Зеленський є витратним матеріалом, який повинен передати владу куму Путіна Віктору Медведчуку. «Не Зелен-

ського бачить президентом України Путін. План перехоплення влади, очевидно, передбачає, що Зеленський – витратний матеріал. І він згорить в горнилі вуличних акцій протесту, спрямованими на протидію цій владі. Вони готують Медведчука, саме для того вони заводили його в парламент. І нехай тут не буде ні в кого жодних ілюзій, бо саме Медведчук – кум Путіна», – зауважив экс-нардеп.

Іван МУРАХА

Асеєв: по обміну звільнили денеерівських бузувирів

Станіслав Асеєв (Васін) виходить із автобуса бойовиків під час обміну, КПП «Майорське», грудень 2019 року.

Звільнений з полону бойовиків «ДНР» журналіст Станіслав Асеєв розповідає, що в рамках обмінів в Україну повернулися деякі люди, які знущалися з інших полонених в донецькій «Ізоляції» та підтримували бойовиків. 1 березня він назвав два прізвища: Євген Бражников та Олексій Кусков. «Обидва били мене особисто і ламали всю нашу камеру восени 17-го. Я також говорив про це президенту. Він одразу зв'язався з СБУ, де йому головно відрапортували «Бражниковим займаюся» – і на цьому все. Ні допитів, ні офіційної відповіді на мій запит щодо заяви на цих двох персонажів, яке я зареєстрував в СБУ ще 20 січня. Бражникова почали бити ще за наметами, як тільки нас привезли з блокпоста – тоді його врятували військові, і під конвоєм СБУ доставили до Києва»,

– розповідає Асеєв. Олексій Кусков вже більше двох років на волі, його поміняли ще в грудні 2017 року. Станіслав Печонкін – полонений, що відсидів в ДНР понад два роки, зізнався, що саме він під час обміну почав бити Євгена Бражникова. «Я накинувся на нього з кулаками. Це був не тільки я. Нас розтягли військові», – констатує той. «З п'ятниці по неділю у них були такі вечори атракціонів, – пригадує Асеєв. Вони ламали всі камери... Заставляли залазити під нари, гавкати... Ну, в цілому, все, що їм приходило в голову. Наша камера теж відкрилась вночі. Ми навіть не встигли підхопитися, тому що нас відразу розпочали бити. Крикнули: «Всім на коліна! Руки за голову!», і я відразу отримав кілька ударів. Спочатку від Бражникова – він вдарив кулаком, це я переніс. А далі залетів Кусков, який збив мене кількома ударами ногами... Над тими, хто сидів у камері, вони знущалися цілодобово щодня, без усіляких наказів. Вони могли просто відпрацювати удари або доводити людину до божевілля», – каже Асеєв. Асеєв під псевдонімом Станіслав Васін на сторінках видань «Тиждень» чи «Радіо «Свобода»» об'єктивно описував ситуацію у Донецьку після приходу російських окупантів, але був «за шпигунство» взятий у заручники бойовиками «ДНР» у 2017 році. Станіслав Печонкін також розповів, що «бойовий шлях» Бражникова почався на донецькому антимайдані в березні 2014-го. Саме в ті дні в Донецьку люди, які тоді ще не боялися виходити на вулиці за Україну, побачили перші виплески зв'язаної жорстокості. Тоді на донецькому Євромайдані забили до смерті Дмитра Чернявського. Та згодом на російському телебаченні

розповіли, що «спецслужби «ДНР» затримали «диверсанта»: «Євген Бражников, заступник директора донецького енергозаводу, завербований СБУ ще в минулому році для проведення терактів...», – звітували тоді тамтешні «правоохоронці». Начебто у нього знайшли патрони й гранати, необхідні для «проведення диверсій та замаху на перших осіб республіки», а також «обладнання для прихованого відеоспостереження, десятки підроблених паспортів і «прапор право сектора». Утім, донецькі бойовики через свій ютуб-канал кажуть, що на Бражникова звели наклеп конкуренти. «Євгеній – разом з нами брав участь у штурмах силових органів, в тому числі СБУ... Людина повністю проросійської направленості... Всіляко допомагав бійцям слов'янського гарнізону. Він безкоштовно поставляв у Слов'янськ пристрої, приціли й тепловізори, допомагав нам перехоплювати диверсійні групи українців...» Цікаво, що звинувачення у співпраці з СБУ зі справи Бражникова в «ДНР» зникло майже одразу. Його засудили за незаконне зберігання зброї – дали вісім років. Після обміну та звільнення Бражников переночував одну ніч у Феофанії, а потім зник, і зараз у розшуку. Останній обмін утримуваними особами відбувся 29 грудня 2019 року на КПВВ «Майорське» в Донецькій області, у форматі 76 на 123. Сепаратисти передали Україні 76 осіб – 12 військових і 64 цивільних. На непідконтрольну територію віддали чимало справжніх терористів, убивць, колишніх беркутівців, які звинувачувалися у розстрілах людей на Майдані у 2014 році. Двоє з них згодом повернулися до Києва, щоб, мовляв, «очистити доблесне ім'я спецпідрозділу».

укрінформ

Український борг Чехії знову на порядку денному

Чехія готова списати з України частину так званого «Ямбурзького боргу» в обмін на «належну будівлю для посольства». Про це йдеться в опублікованому прес-релізі міністерства закордонних справ Чехії за результатами зустрічі глави зовнішньополітичного відомства України Вадима Пристайко з главою МЗС Республіки Томашем Петршічком. Тема боргу вже давно перебуває на порядку денному чесько-українських стосунків. Міністри також відкрили чесько-український форум в рамках візиту. Його метою є надання достатнього простору для обговорен-

ня спільного майбутнього і минулого Чеської Республіки та України. Так званий «Ямбурзький борг» – це частина боргів СРСР за участь Чехії в побудові ділянки магістрального газопроводу «Ямбург-Західний кордон», що проходить територією України. У червні 1997 року Україна і Чехія підписали угоду про погашення українського боргу, який розраховувався ще в радянських рублях. Спочатку борг планувалося виплатити природним газом – 187,5 мільйонів кубометрів газу, але через підвищення ціни на газ Україна борг не виплатила, споді-

ваючись домовитися знову. На 2011 рік, за оцінками чеської сторони, борг становив 200-220 мільйонів доларів, за оцінками України – 79,8 млн доларів. Під час візиту до Києва в листопаді 2019 року прем'єр-міністр Чехії Андрій Бабіш заявив, що ситуація з виплатою боргу просувається до свого вирішення. Дана тема обговорюватиметься також і на черговому, 9-тому засіданні українсько-чеської змішаної комісії з економічного, промислового та науково-технічного співробітництва, яка має відбутися 10-11 березня в Києві.

унн

Нові Санжари: які висновки мають зробити українці?

Автобуси із евакуйованими з китайського Уханю українцями та іноземцями прибуває до Нових Санжарів на Полтавщині.

У санаторії Нацгвардії в Нових Санжарах утримувалися на обсервації евакуйовані із охопленого смертоносним коронавірусом китайського міста Ухань українці та іноземці, а також люди, які супроводжували їх до місця карантину. Медики не виявили в людей ознак гострих респіраторних захворювань, зокрема й коронавірусу. Обсервація відбулася у звичному режимі, і жодних проблем на території обсерватора не зафіксовано. У людей, які перебували на карантині, регулярно забирали біоматеріал для аналізу.

20 лютого до України прибули евакуйовані з Китаю люди. На обсервацію направили 45 громадян України та 27 іноземців – громадян Аргентини, Еквадору, Домініканської Республіки, Сальвадору, Коста-Рики, Чорногорії, Панами та Ізраїлю. Спочатку точно не було відомо, де сяде літак і де утримуватимуться евакуйовані необхідні 14 днів. Він довго кружляв над Україною, дозправився у «Борисполі», і, зрештою, приземлився у Харкові, звідки втомлених довгим перельотом людей відвезли на Полтавщину. Однак тут їх зустріли насторожено: місцеві жителі та приїжджі протестували проти такого сусідства, вступали у суперечки й сутички із поліцією, палили шини і навіть жбурляли каміння в автобуси. Іноземна преса описала цю зустріч як «хаотичну», вона викликала дуже суперечливі враження. Згодом поліція встановила особи основних підбурювачів та тих, хто розбив вікна в автобусі – ними виявилися дві місцеві жінки. Одна з них – регулярна «скаржниця», інша – шкодує про заподіяне. Загалом під час сутичок були травмовані дев'ять правоохорон-

ців, п'ятеро з яких – серйозно, та один із протестувальників. Поліція затримала 24 людини, більшість згодом відпустила. Їм загрожує до восьми років позбавлення волі. Поліція відкрила кримінальні провадження про масові заворушення й погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу.

Зрештою, «уханці» потрапили у санаторій, ніхто не постраждав, весь термін карантину вони відбули і ні у кого не виявили небезпечної хвороби. Відзначали навіть дні народження – 20-річної Вікторії Рудько і 24-річної Ольги, тож міністерка Зоряна Скалецька, яка також проходила карантин разом з усіма, організувала квіти, кульки та торт. Чимало співчуваючих привезли в санаторій різноманітні речі: книги, гри, наприклад настільний теніс. У медцентр не можна було передавати харчі, тому привозили лише засоби індивідуальної гігієни, антисептики та промислову продукцію. А журналіст Олександр Махов, який супроводжував людей під час евакуації з Китаю, розповів, що передали навіть партію презервативів: «У нас тут 103 людини зачинені в одній будівлі. Трохи менше половини жінок. Самі розумієте. Всі мають бути здоровими та захищеними. Від будь-яких вірусів. Цей світ врятує любов», – написав він.

В Україні триває проведення температурного скринінгу на прикордонних пунктах пропуску та в аеропортах. Деяких приїжджих, зокрема з Італії, госпіталізували, наприклад, у Чернівцях, де в однієї людини 3 березня виявили COVID-19. У місті також одразу виникли панічні настрої: сусіди захворілого оточили будинок, у квартирі якого він

проживає, вимагали від влади ізолювати його дружину, продезінфікувати під'їзд тощо, інакше вони перекриють дорогу. У місті почали дезінфікувати громадський транспорт. Через певний час пацієнту стало краще, у його дружини симптомів хвороби не виявлено. П'ятеро українців заражені коронавірусом за межами України, серед них 4 членів екіпажу з лайнера Diamond Princess біля Японії, і 26-річна дівчина, яка перебуває у лікарні в Неаполі. На території всієї країни у визначених медичних закладах проводять навчання на випадок виявлення коронавірусу, підготовлений спеціальний вертоліт з устаткуванням для екстреної медичної допомоги, біозахисними комплектами і незаражувальним душем. Ексглава Міністерства закордонних справ України Олена Зеркаль в інтерв'ю «Європейській правді» дала оцінку протестів в Нових Санжарах. За її словами, Росія змогла відкрити нове вразливе місце в нашій країні. «Маю велику надію, що це нас всіх трохи «струсоне»... Будь-яка інформаційна провокація може створити в державі хаос, який виявиться дуже важко контролювати», – представила свою позицію колишня чиновниця. До того ж, Зеркаль вважає, що якщо оцінити Санжари як «пілотного кейса», то можна конкретно побачити, наскільки жохливі наслідки може мати повномасштабна інформаційна атака з боку Росії. «Україна терміново повинна зробити висновки, щоб в майбутньому, коли будуть вкидати подібні історії, в тому числі росіянами, розуміти, як на це реагувати», – зробила висновок Зеркаль.

Польща, Чехія й Німеччина конкуруватимуть за українських працівників?

ТЕКСТ: Юрій БНАХЕВИЧ

Конкурентом Польщі за українсько-го трудового мігранта найближчим часом більшою мірою буде Чехія, ніж Німеччина. Утім, значно-го відтоку українських заробітчан з Польщі до інших країн регіону не варто сподіватися.

Таку думку в коментарі власному ко-респондентові Укрінформу висловив директор польської компанії з працевлаштування іноземців EastWestLink Анджей Коркус. «Чехія є набагато більшою загрозою для польського ринку праці, ніж Німеччина. Ця країна зараз працює над лібералізацією до-ступу до ринку праці: вони планують спрощене працевлаштування роз-ширити з нинішніх трьох місяців до 12», – заявив Коркус, та зауважив, що чеський ринок праці не є настільки великим, як польський, а тому він не прийме дуже велику кількість україн-ських заробітчан.

Попри набуття з 1 березня 2020 року у Німеччині нового міграційного зако-нодавства, що дещо полегшує доступ іноземців з-за меж ЄС до ринку праці, у Польщі не сподіваються на значний відтік українських трудових мігрантів до ФРН. «Такі побоювання у Польщі були, коли ще не було відомо, що нім-ці запропонують. Зараз вже відомо, що ця загроза для польського ринку праці є незначною і вона стосується загалом лише висококваліфікованих спеціалістів», – підкреслив Коркус. Нове міграційне законодавство Ні-меччини має на меті врегулювати статус перебування і доступ до ринку праці робітників з-за меж ЄС, які вже перебувають в Німеччині, але до цього часу не мали легального доступу до ринку праці. «Цей закон врегулює фактичний стан, але не відкриває ши-роко двері для працівників з-за меж ЄС», – констатує польський експерт. За його словами, «суттєвим бар'єром» для трудової міграції до ФРН є необ-хідність володіння німецькою мовою, а також наявність технічних навичок по окремих спеціальностях, які має бути підтверджено спеціальними сер-тифікатами.

Проведені раніше дослідження пока-зувало, що 34% працівників з України у Польщі розглядали можливість переїзду до Німеччини після лібераліза-ції Берліном міграційного законодав-ства. Утім, німецьким вимогам відпо-

«Ще сумуватимемо за українцями» – пишуть польські газети і вважають 2020 рік переломним.

відає лише 3% українських трудових мігрантів в РП. Перевагами Польщі є динамічніше, на фоні Німеччини, зростання зарплат. Крім того, польські підприємці, як правило, пропону-ють працівнику місце проживання і не вимагають знання польської мови. Коркус звернув увагу, що українська трудова міграція до Польщі останнім часом дещо пригальмувала, але вона змінилася у якісному вигляді. Зокре-ма, в 2019 році у Польщі спостерігало-ся значне зростання кількості виданих дозволів на проживання і працю для іноземців. «Майже півмільйона лю-дей упродовж тривалого часу мають можливість працювати в Польщі, хоча раніше вони перебували тут на підста-ві короткострокових дозволів... Якщо Польща й надалі йтиме шляхом вида-вання іноземцям з-за меж ЄС більшої кількості постійних чи тривалих доку-ментів на проживання і працю, то ми спокійно захистимо ринок», – заува-жив польський експерт.

Варто зважати і на поступове зрос-тання зарплат в Україні. «В минулому році зарплати в Україні виросли, в се-

редньому, на 30%, що навіть з враху-ванням значної інфляції значно вище, ніж в інших країнах регіону, зокрема і в Польщі», – констатував Коркус. За півроку в Польщі має з'явитися новий проект закону про іноземців. «Думаю, що в ньому буде перед-бачена подальша лібералізація для іноземців, але і збільшення контро-лю. Тобто, буде більше інструментів карати нечесних працедавців і давати додаткові можливості чесним підпри-ємцям легально працевлаштувати іноземців», – додав експерт. За даними Державної інспекції праці, у Польщі зараз є понад 160 тисяч ва-кансій місць праці, які складно запо-внити внутрішніми трудовими ресур-сами. За різними оцінками, в Польщі зараз перебувають від майже мільйо-на до 1,5 мільйона трудових мігрантів з України. Майже 215 тисяч з них ма-ють дозвіл на постійне чи тимчасове (до трьох років) проживання і роботу в Польщі.

Укрінформ

ЗАРОБІТЧАНИ ТА «ЄВРОБЛЯХИ»

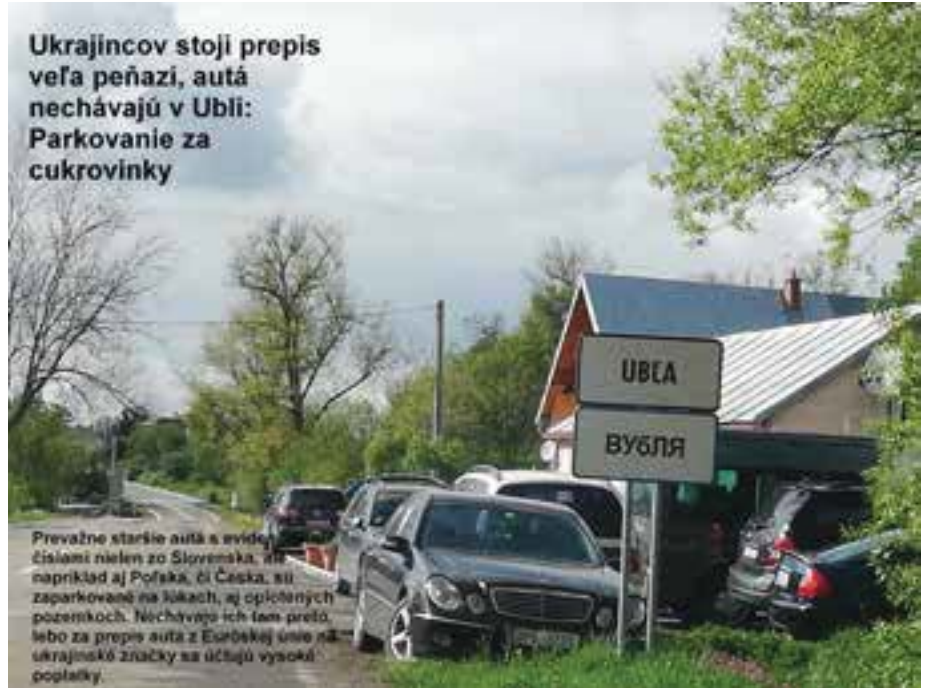
Очіма трудового мігранта: дещо про трудові та торговельні відносини між українцями та поляками

ТЕКСТ: Микола ГОРБАТЮК¹

50-літній Ігор, котрий прибув минулого тижня, сумно розповідав: «Маю диплом інженера-електрика і всі допуски, та от роботи за фахом вдома немає. Останнім часом працював інженером з техніки безпеки. Нараховували мінімалку 3700, та на руки зі всіма відрахуваннями отримував 2970 гривень. Прості електрики мають зекономлені кабелі, плюс халтури, а я – що? Маю троє дітей. Як їх підняти з такою зарплатою? Продав корову й заплатив 3500 за піврічну візу, а тут он фірма місяць ганяє із одного кінця Польщі в інший. Щоб одна фірма з працевлаштування мене відпустила, а інша – прийняла, потрібен час. Всі заощадження на переїзди та харчі витратив. Зателефонував односельчанину, й той сюди тимчасово влаштував. Залишилось п'ять місяців. Як буде далі – не знаю...»

Фірма з працевлаштування у нас розвелось, як грибів після дощу. Обіцяють одне, а насправді пропонують інше. Мусиш погоджуватися, раз вже прийшов. Зарплата надходить на банківську картку. В день зарплати у декотрих не сходиться сума заробленого, бо зазвичай кожен знає кількість відпрацьованих днів та погодинну оплату. Наявність чи відсутність на роботі кожного доводять записи камер відео стеження. Але де там?.. Телефонують хлопці – а у фірмі кидають слухавку. Поїхати – це втратити робочий день, витратитися на дорогу, зіпсувати нерви і... нічого не добитися. Лаються хлопці, спльовують й запивають втрату водою. А нікому нічого не доведеш. Ти тут чужий, себто ніхто...

У нашого бригадира закінчувався безвіз, отож став збиратися додому, щоб відкрити довготермінову візу й повернутися. Він знайшов окрему квартиру – планує свою дівчину привезти. «Надовго покидаєш нас?» – запитав я. «На тиждень-два. Як відкрию воеводську

**Ukrajincov stojí prepis
veľa peňazí, autá
nechávajú v Ubli:
Parkovanie za
cukrovinky**

Prevažne staršie autá s viditeľnými zničeniami nielen zo Slovenska, ale napríklad aj Poľska, či Česka, sú zaparkované na lokoch, aj oploštených pozemkoch. Nechávajú ich tam preto, lebo za prepis autá z Európskej únie na ukrajinské značky sa účtujú vysoké poplatky.

«Цвинтарями євроблях» називали два роки тому прикордонні з Україною села Польщі, Словаччини, Угорщини через дороге розмитнення. Зараз ситуація дещо «розсмокталася», пільговий період продовжують, але проблема залишається актуальною.

візу, так одразу і повернусь. Та, кажуть, у візових центрах такі черги...» «Лянчу» даси нам на роботу їздити?» – цікавлюся ненав'язливо. «Якщо Анджей дозволить», – відповів й відвів очі. Наступного дня Вадим потиснув нам руки й попрямував на автовокзал. Віта прояснив ситуацію: «Вадим планує викупити ту «Лянчу», отож зараз вважає її вже своєю. Мо і дав би вам, та от на днях дав Руслану покататися, так той їздив із затягнутим ручником. Навіщо йому давати комусь гробити своє авто?» «Логічно», – погодився я й задумався. Привезе дівчину. А там, дивись, і громадянство отримають. Частину оренди квартири оплатить фірма, машина є, пальне безкоштовно, зарплата пристойна, робота не пильна – підганяти нас напівжартома: «Шибче, курва! Шибче!» і при тому, як він каже «чухати яйця» й сміятися...

От Україні мінус два жителі. Пізніше і Женя поступить аналогічно. Ще мінус два.

Тиждень ми витрачалися на громадський транспорт, а далі із автовокзалу йшли на роботу пішки. Нарешті Іван наважився підійти до Анджея: «Мо передумаєте й дозволите взяти «Лян-

чу», щоб на роботу їздити?» «А хто вам сказав, що я заборонив? Беріть – вона же ж ваша».

Того дня ми не пішли на автовокзал, а поїхали додому на авто. А вранці в нашій кімнаті – розборки. Зчепилися наш Андрій та Ігор, котрий живе із колегами внизу. Справа в тому, що в цьому гуртожитку проживає восьмеро членів нашої бригади, а посадочних місць у машині п'ять. За здорового глузду, кому коли їхати, вказував би графік чи вибирав жереб. А от і ні – Андрій із піною з рота доводив, що він мусить їхати обов'язково, а усі інші хай розігрують місця жеребкуванням чи складають графік. Цього разу я не втручався – бійки не допустив Олег, котрий живе внизу.

Василь на те зауважив: «На попередньому місці моєї роботи двоє наших побилися. Майстер заявив, що синець під оком буде вважатися порушенням техніки безпеки, отож він не хоче брати відповідальність на себе. Викликали поліцію, й в результаті обоє бійців були звільнені. Хто там був правим, а хто – винним нікого не цікавило. Далі сварки відносно місць у машині стали регулярними. І я подумав: «От

¹ Закінчення. Початок див.: Горбатюк Микола. Пробленимо тому що? Про мої заробітки у Росії, Чехії та Польщі... // Пороги, 2019. – №5, стор. 16–17; Роздуми заробітчанина. Моя праця в Польщі із біометричним паспортом // Пороги, 2019. – №6, стор. 14–17; «Шипче, курва, шипче». У продовження заробітчанської теми: про відносини на польській металобазі, посилення «на три букви» і загалом матюки, крадіжки, «косиння від армії», (не)вибачення й іншу ментальність... // Пороги, 2019. – №12, стор. 20–22.

дай вісьмом українцям авто, де посадочних місць – п'ять. Краще б те авто нам взагалі не давали...»
Зателефонував син й порадив не купувати авто за кордоном – дізнався, що влада збирається суворо карати «бляхарів». Він відремонтував мого 18-річного «корча» – вклав у запчастини та оплату майстра 300\$. Та це ще не все – двигун потребує дорогого ремонту. І я сумно подумав: тут би я здав свого «корча» на розборку, додав тих 300\$ й купив би інше авто на ходу. Тут он люди авто, на котрих ще можна їздити, виставляють на продаж по ціні металобрухту. А як не продасться – заїздять своїм ходом на авторозборку. Наша «Лянча» – яскравий тому приклад.
Минуло три тижні. Ситуація більш-менш нормалізувалась – буйних звільнили. Інші їм подібні самі добровільно виїхали. Скандаліст Андрій перейшов жити в інший гуртожиток. На звільнені місця прибули більш-менш адекватні

українці. Жити та працювати стало комфортніше.
Але... Повернувся Андрій («ювіляр»), й став працювати у власника нашого будинку. Він знав, що його ворога – атовця Олега вже немає.
Ми знали: скоро Вадим повернеться й забере свою «Лянчу». Щоб не добиратися на роботу на громадському транспорті, Василь купив «Фольксваген Пасат В5» за 2500 злотих. Себто за відпрацьовані ним 17 днів. Власник виписав «умову» (договір куплі-продажу), вручив техпаспорт та страховку й сказав: авто після техогляду. Все працює, отож будете задоволені. Він – службовець, котрий веде справи із нашими, знає українську. Я запримітив: автовласник при продажу сказав ті ж самі слова, що й мені колишній власник мого «ВАЗ 2111». Тільки от це авто було кращим та у шість разів дешевшим!
Василь радіє: «Минулого року купив потриманий «KIA». Проїхав митницю

без проблем. Через тиждень поїхав у Молдову, й там за 300\$ переформив авто на молдованіна («верблюда» – кажучи жаргоном). Той заїхав в Україну, дав довіреність на рік. Зараз на тому авто їздить зять. З цим авто вчиню аналогічно.
Стали експлуатувати щойно придбане авто. Висновок: авто просто супер! І я подумав: «Василь купив авто у поляка, а я – в українця... Вони та ми – це небо і земля».
Вадим прибув, та наступного дня його «Лянча» вийшла з ладу – виникли проблеми із паливною системою. Цікаво, що ремонтувати її не стали. Клопітна та дорога це тут справа, отож повезли її на розборку. Вадим отримав «Форда». Після повернення він змінився – почав ставитися до нас по-людськи. Значить, подружнє життя таки пішло на користь.
Тримісячний термін безпроблемного перебування за кордоном сплив, отож я попрямував на автовокзал.

БЕЗПАФОСНИЙ ФІЛЬМ «ЧЕРКАСИ»

Воєнна драма «Черкаси» про спротив останнього українського корабля в захопленому Криму – це поєднання психологічного трилера та історичного екшену. Стрічці судилось стати «довгобудом»: Держкіно виділило 17,3 мільйона гривень при загальному бюджеті в 40 мільйонів. До зйомок долучились Військово-морські сили ЗСУ, керівництво Одещини й Чернігівщини. Та у 2017 році виявилось, що немає грошей на постпродакшн. На краудфандинговій платформі вдалось зібрати 200 тисяч гривень, і врешті фонд Сороса додав 150 тисяч.
Режисер Тимур Яценко дуже ризикував перетворити цікаву історію на національно-патріотичну «клякву». Але показана затхла атмосфера довоєнної служби, коли прапор був лише тканиною, гімн – набором слів під музику, а присяга – умовністю для отримання синекури поряд з домом. Тут вам і класична совкова «дідівщина», і абсолютну скотність побутові умови, і низька боєздатність екіпажу.

Та щойно відгоріла Революція гідності, як «північні брати» почали «ввічливо» віджимати Крим. Захоплюється авіабаза в Бельбеку, здаються частини українських морських піхотинців, кількість державної зради серед силовиків зашкалює, тих, хто не зраджує присязі – «войовнича меншість». А в затоці Дунозлава, де вже здались усі українські кораблі й судна, лишається ще мінний тральщик «Черкаси», який вирішує чинити опір... Частина побратимів розводить руками: «Ну нас не готовили к войнє с братским народом». «Зелені чоловічки», ніби зграя круків, кружляє навколо корабля, а згодом і атакує з гелікоптерами та ракетними катерами. В атмосфері тотальної безнадії й нерозуміння, що буде далі, проявляється героїзм українських моряків.
Двоє сільських хлопців – Мишко (Євген Ламах) та Лев (Дмитро Сова) служать на флоті. Перший – гультіпака, якого на службу відправляє батько. Другий – недавно поховав матір. Командир корабля Юрій Федаш (Роман Семислав)

залишається вірним присязі, бо це не лише про зарплату і зірки на погонах. Реальний командир «Черкас» дійсно консультував стрічку, і каже, що у фільмі повністю відповідає дійсності, частина — це історії з інших кораблів, частина — художній домисел. Герої стрічки – живі люди, які бояться, радіють, хвилюються, бравують. Це – історія про холодне березневе море, моральну іржу довоєнної служби, побутовість державної зради та мужність тих, хто сам не знав про те, що герой. Про правду, як починалась війна. «Черкаси» – це приклад того, яким повинно бути чесне патріотичне кіно про війну.

Ігор Кромф

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 1/2020, рік XXVIII. Підписано до друку 3 березня 2020 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. Номер готували: Богдан Райчинець; Владислава Савкова, Сергій Стеценко, Галина Терещук (RFE/RL); Ольга Зубко; Петро Шуклінов, Валерія Кондратова («Ліга»); Юрій Баначевич; Ігор Кромф; Олександр Лівінський. Використовуються повідомлення інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ЧР», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121; контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. **Porohy** – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. Č. 1/2020, ročník XXVIII. Uzávěrka: 3. března 2020. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopys-porohy/, registrační číslo: MK ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec; Vladislava Savkova, Serhij Stecenko, Halyna Tereščuk (RFE/RL); Olha Zubko; Petro Šuklinov, Valerie Kondratova (Liga); Jurij Banachevič; Mykola Horbatuk; Ihor Kromf; Oleksa Livinsky. Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská Inicijativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Vocelova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800.

Відправте у Tesco гроші своїм найближчим за допомогою послуги грошових переказів MoneyGram

Шукаєте спосіб, як швидко та надійно відправити гроші своїм найближчим? Завітайте у довідкове бюро до обраних торгових точок Tesco, де пропонуємо грошові перекази за системою MoneyGram.

Переваги:

- не потрібно мати рахунок у банку
- не потрібно заповнювати жодні анкети, Вам потрібне лише посвідчення особи
- швидка та надійна послуга, гроші перекажемо протягом декількох хвилин*
- оформлення переказу у Tesco здійснювати просто в довідковому бюро
- широка доступність мережі MoneyGram

Докладнішу інформацію знайдете на сторінці
www.itesco.cz/moneygram

* Підлягає робочому часу представника і повинно відповідати вимогам законодавства.

РЕГІОДЖЕТОМ В УКРАЇНУ

Прага		Ужгород			
		Кошице	Мукачево		
RJ1021/1121					
21:47	Praha, hl. n.	05:54	06:30	Košice, AS/Coach Station	18:15
06:00	Košice, žel. st.	21:22	10:40	Užhorod, autobusové nádraží/Coach Station	16:10
		RJ1120/1020	11:35	Mukačevo, autobusové nádraží/Coach Station	15:00

▼ продовження рейсу нічного поїзда 21:47 - 6:00 з Праги до Кошице (RJ 1021)

▼ продовження рейсу нічного поїзда 21:22 - 5:54 з Кошице до Праги (RJ 1020)

ВИГІДНО В УКРАЇНУ

СПАЛЬНІ ВАГОНИ

Спальні вагони
Максимум 3 особи

Купейні вагони
Максимум 6 осіб

Ужгород
 Мукачево

ціна від **439 Кч / 16,4 €**

**СТЮАРД НА
БОРТУ
ГОВОРИМО
АНГЛІЙСЬКОЮ**

БЕСПЛАТНИЙ СЕРВІС

- вода
- кава
- газети, журнали
- свіжі круасани**
- 100% апельсиновий сік*
- сніданок*

* тільки в Спальному вагоні ** тільки в Купейному вагоні

